

Rhagoriaeth i bawb – Excellence for all

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg
a Hyfforddiant yng Nghymru

Her Majesty's Inspectorate
for Education and Training in Wales

Rhestr o dermau arolygu

Tachwedd 2009

INVESTORS | BUDDSODDWYR
IN PEOPLE | MEWN POBL

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae Estyn yn gyfrifol am arolygu:

- ▲ ysgolion a safleoedd meithrin a gynhelir gan, neu sy'n cael arian gan awdurdodau lleol (ALLau);
- ▲ ysgolion cynradd;
- ▲ ysgolion uwchradd;
- ▲ ysgolion arbennig;
- ▲ unedau cyfeirio disgyblion;
- ▲ ysgolion annibynnol;
- ▲ addysg bellach;
- ▲ dysgu oedolion yn y gymuned;
- ▲ gwasanaethau cymorth ieuenctid;
- ▲ hyfforddiant gwaith ieuenctid a chymunedol;
- ▲ gwasanaethau addysg awdurdodau lleol (GALI);
- ▲ addysg a hyfforddiant athrawon;
- ▲ dysgu yn y gwaith;
- ▲ cwmnïau gyrfaoedd;
- ▲ dysgu troseddwr; ac
- ▲ elfennau addysg, arweiniad a hyfforddiant rhaglenni hyfforddi a ariennir gan yr Adran Gwaith a Phensiynau.

Mae Estyn hefyd:

- ▲ yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ac eraill; ac
- ▲ yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu.

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor

Heol Keen

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.gsi.gov.uk

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan:

www.estyn.gov.uk

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (Saesneg i Gymraeg)

© Hawlfraint y Goron 2009: Gellir aildefnyddio'r dogfen hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Rhestr o dermau arolygu

A	
AAA	Caiff anghenion addysgol arbennig eu diffinio yng Nghod Ymarfer AAA Cymru (2002) a gallant gynnwys anabledd, anawsterau dysgu neu anawsterau emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiad
ABCh	Mae Addysg Bersonol a Chymdeithasol (ABCh) yn cynnwys y cyfan y mae ysgol yn ei wneud i gynorthwyo a hybu datblygiad personol a chymdeithasol a lles ei dysgwyr
Adeiladu Sgiliau	Mae'r rhaglenni hyn yn rhoi cyfle i ddysgwyr roi cynnig ar fathau gwahanol o swyddi, er mwyn canfod pa un sy'n eu gweddu orau. Mae'r rhaglenni hefyd yn cynorthwyo dysgwyr i ddatblygu'r medrau sydd eu hangen arnynt i symud ymlaen at hyfforddiant pellach neu i waith
Adroddiad Beecham 2006	Adolygiad Syr Jeremy Beecham o Gyflenwi Gwasanaethau Lleol yng Nghymru
Adroddiad Clywch	Adroddiad Archwiliad Comisiynydd Plant Cymru i honiadau o gam-drin plant yn rhywiol mewn lleoliad ysgol
Adsefydlu	Y prosesau sy'n galluogi troseddwr i ymgartrefu 'nôl yn y gymuned pan fydd wedi cwblhau ei ddedfryd
Addysg ar gyfer datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang	Mae ADCDF yn galluogi pobl i ddatblygu'r wybodaeth, y gwerthoedd a'r medrau i gyfranogi mewn penderfyniadau ynglŷn â'r ffordd yr ydym yn gwneud pethau'n unigol a gyda'n gilydd, yn lleol ac yn fyd-eang, a fydd yn gwella ansawdd bywyd nawr heb niweidio'r blaned i'r dyfodol
addysg bersonol a chymdeithasol	Mae Addysg Bersonol a Chymdeithasol yn cynnwys popeth y mae ysgol yn ei wneud i hyrwyddo datblygiad personol a chymdeithasol ei disgyblion. Mae hyn yn cynnwys yr holl brofiadau a'r cyfleoedd dysgu sy'n cael eu cynllunio. Bydd y rhain yn digwydd nid yn unig yn yr ystafell ddosbarth, ond mewn meysydd eraill o brofiad ysgol hefyd sy'n dangos gwerthoedd a bywyd cymunedol yr ysgol
Addysg cyfrwng Cymraeg	Pynciau sy'n cael eu haddysgu yn Gymraeg yw addysg cyfrwng Cymraeg

addysg gwerthoedd	Datblygu synnwyr disgyblion o gyfrifoldeb cymdeithasol a pharch tuag at eraill yw addysg gwerthoedd
addysg heblaw addysg yn yr ysgol	<p>Addysg yw hon sy'n cael ei darparu i ddisgyblion na allant, am amrywiaeth o resymau, fynd i'r ysgol. Yn aml, disgyblion yw'r rhain y mae eu hanghenion cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiad wedi eu harwain at gael eu gwahardd o'r ysgol. Mae enghreifftiau eraill yn cynnwys disgyblion na allant fynd i'r ysgol am resymau iechyd. Mae'r ddarpariaeth addysgol y tu allan i leoliad yr ysgol yn cynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • unedau cyfeirio disgyblion sydd wedi cofrestru (gweler nes ymlaen yn yr eirfa hon); • addysg yn y cartref gan wasanaeth dysgu gartref yr awdurdod lleol; • addysg a hyfforddiant sy'n cael eu darparu gan asiantaethau allanol fel y tîm troseddau ieuencid, asiantaethau gwirfoddol neu ddarparwyr yn y gwaith; ac • unedau cyfeirio disgyblion nad ydynt wedi cofrestru ac nad ydynt felly'n cael eu harolygu
Addysg sylfaenol oedolion	Mae addysg sylfaenol oedolion ar gyfer dysgwyr sydd eisiau gwella'u medrau llythrennedd a rhifedd sylfaenol. Gallant ennill achrediad o lefel cyn mynediad i fyny at lefel 2
amser cynllunio, paratoi ac asesu	Fe wnaeth yr Adran Addysg a Sgiliau (DfES) gyhoeddi 'Codi safonau a mynd i'r afael â llwyth gwaith: cytundeb cenedlaethol' ym mis Ionawr 2003. Fel rhan o'r cytundeb hwn, o fis Medi 2005, mae pob athro'n cael o leiaf 10% o amser wedi'i warantu yn ystod y diwrnod ysgol i gynllunio, paratoi ac asesu
anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiad	Gall disgyblion sydd â'r anawsterau hyn ddangos ymddygiad encilgar, unig, aflonyddgar, gorfywog, disylw, anaeddfed yn gymdeithasol neu heriol. Mae anawsterau cysylltiedig gan rai o'r disgyblion hyn o ran iechyd meddwl neu iechyd corfforol, cyfathrebu a dysgu
anawsterau dysgu difrifol a dwys	Mae anawsterau deallusol neu wybyddol sylweddol gan ddisgyblion sydd ag anawsterau dysgu difrifol. (Mae anawsterau gwybyddol yn cynnwys cyflyrau fel problemau cofio tymor byr neu dymor hir, a'i chael hi'n anodd gwneud penderfyniadau neu i gynllunio a threfnu'r tasgau bob dydd mwyaf syml. Gall fod anawsterau cysylltiedig ganddynt hefyd o ran symud a chydymud, cyfathrebu a deall, a dysgu medrau hunangymorth.)

anawsterau dysgu dwys	Mae gan ddisgyblion sydd ag anawsterau dysgu dwys anhawster dysgu difrifol. Mae'n arwain at oedi sylweddol wrth geisio cyrraedd cerrig milltir datblygiadol. Maent hefyd yn dangos anawsterau symud, anawsterau synhwyraidd sylweddol (fel clywed neu weld) neu anghenion gofal iechyd cymhleth
Anawsterau ymddygiad	Ymddygiad aflonyddgar ac aflonyddol a all gynnwys gorfywiogrwydd a diffyg canolbwytio
anghenion addysgol arbennig	Mae gan blant a phobl ifanc anghenion addysgol arbennig os oes ganddynt anghenion dysgu sy'n galw am drefnu bod addysg arbennig ar gael ar eu cyfer
anghenion dysgu ychwanegol (ADY)	Mae'r term hwn yn ymwneud ag amrywiaeth eang iawn o anghenion. Defnyddiwn y term ADY mewn perthynas â dysgwyr sydd ag anghenion heblaw am anghenion y rhan fwyaf o'u cyfoedion yn y dosbarth, am nifer o resymau gwahanol, gan gynnwys dysgwyr: <ul style="list-style-type: none"> • sydd ag anghenion addysgol arbennig (AAA), fel sy'n cael ei ddiffinio yng Nghod Ymarfer AAA Cymru (2002); • sy'n anabl, fel sy'n cael ei ddiffinio yn Neddf Gwahaniaethu ar Sail Anabledd 1995; • sydd ag anghenion meddygol; • sydd ag anawsterau emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiad; • sy'n fwy galluog a dawnus na'r rhan fwyaf o'u cyfoedion yn y dosbarth; a • sy'n dysgu Saesneg fel iaith ychwanegol
Anhwylderau ar y sbectrwm awtistig (ASD)	Defnyddir y term Anhwylderau ar y Sbectrwm Awtistig (ASD) i ddisgrifio'r grŵp o anhwylderau datblygol treiddiol a nodweddir gan anawsterau rhyngweithio cymdeithasol a chyfathrebu, a chan ystod cyfyngedig o ymddygiad ailadroddus a diddordebau
Ariannu cydgyfeirio	Arian o Ewrop yw hon sy'n ceisio annog mwy o bartneriaethau rhanbarthol a strategol rhwng darparwyr
arolygiad ardal	Mewn arolygiadau ardal, rydym yn arolygu ansawdd ac argaeledd math arbennig o addysg neu hyfforddiant i ddysgwyr 14 i 19 oed mewn ardal benodol o Gymru
Arolygiadau monitro	Mae Arolygwyr Ei Mawrhydi yn Estyn yn cynnal ymweliadau monitro bob blwyddyn ag ysgolion annibynnol sy'n darparu ar gyfer disgyblion ag anghenion addysgol arbennig. Diben yr ymweliadau hyn yw darparu adroddiad i Lywodraeth Cynulliad Cymru ar safonau ac ansawdd addysg, a nodi materion pwysig ar gyfer gwella yn yr ysgolion hyn

Arolygiaeth Carchardai EM	Arolygiaeth Carchardai Ei Mawrhydi
Arolygiaeth Prawf EM	Arolygiaeth Gwasanaethau Prawf Ei Mawrhydi
ASDAN	Mae cymwysterau a dyfarniadau Rhwydwaith Datblygu ac Achredu Cynlluniau Dyfarnu yn cael eu defnyddio gan ysgolion a cholegau i gynnig cyfleoedd i ddysgwyr 14-19 oed i ddatblygu medrau personol, cymdeithasol a medrau dinasyddiaeth weithgar, medrau yn gysylltiedig â gwaith, medrau allweddol a medrau allweddol ehangach
Asesiad o Wariant Safonol (SSA)	Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn dosbarthu ei Grant Cynnal Refeniw blynyddol i bob Cyngor drwy fformiwla o'r enw Asesiad o Wariant Safonol. Yr Asesiad o Wariant Safonol yw'r swm y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn asesu y mae ei angen er mwyn darparu lefel safonol o wasanaeth yn yr ardal, mewn termau cymharol. Mae gan bob awdurdod lleol elfen a enwir yn ei Asesiad o Wariant Safonol ar gyfer gwasanaeth ieuencid yr awdurdod lleol
Asesiadau diwedd cyfnod allweddol	Asesu cyrhaeddiad plant yn 7, 11 a 14 oed yn erbyn meini prawf a lefelau asesu'r Cwricwlwm Cenedlaethol
asesydd cymheiriaid	Mae hwn yn rhywun sy'n ymuno â thîm arolygu ac sy'n gweithio yn y sector sydd i'w arolygu ar hyn o bryd. Mae'n gallu cyfrannu ei brofiad ei hun o arferion gweithio cyfredol. Mae angen i aseswyr cymheiriaid fodloni amodau penodol cyn iddynt gael eu dewis, a rhaid iddynt gwblhau rhaglen hyfforddi berthnasol
Asiantaeth Sgiliau Sylfaenol	Mae'r Asiantaeth Sgiliau Sylfaenol (Cymru), sydd wedi uno â Llywodraeth Cynulliad Cymru, yn gweithredu Strategaeth Genedlaethol Sgiliau Sylfaenol i Gymru
ASSET	ASSET yw'r fframwaith asesu safonol a ddefnyddir gyda phobl ifanc ym mhob cam o'r system cyfiawnder ieuencid o'r Rhybudd Terfynol ymlaen. Ei fwriad yw helpu ymarferwyr i ddadansoddi achosion sylfaenol ymddygiad troseddol unigolyn ifanc, ac i gynllunio rhaglenni ymyrryd priodol yn unol â hynny
awdurdod lleol	Awdurdod neu gyngor sy'n gyfrifol am ddarparu amrywiaeth eang o wasanaethau cyhoeddus, yn cynnwys addysg i ddisgyblion o oed ysgol, mewn ardal benodol
awtistiaeth	Mae disgyblion sydd ag awtistiaeth yn cael anawsterau gyda pherthnasoedd cymdeithasol, cyfathrebu'n gymdeithasol a meddwl â dychymyg. Mae disgyblion yn cwmpasu'r amrediad gallu llawn, a gall fod anawsterau dysgu neu anabledau eraill gan rai hefyd

B	
BBC Skillswise	Hon yw gwefan llythrennedd a rhifedd oedolion y BBC
Blas am Oes	Menter gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yw hon a gynlluniwyd i hyrwyddo deiet cytbwys fel rhan o ffordd iach o fyw ac i wella safonau maethol bwyd a diod mewn ysgolion
Bwrdd Cyfiawnder Ieuenctid Cymru a Lloegr	Sefydliad cyhoeddus anadrannol a sefydlwyd ym mis Medi 1998 i gydlynu'r system cyfiawnder ieuenctid ar gyfer Cymru a Lloegr. Ei nod yw atal troseddu gan blant a phobl ifanc drwy atal troseddu ac ofn troseddu, adnabod a delio â phobl ifanc sy'n troseddu, a lleihau troseddu
Bws Coginio	Ystafell ddosbarth symudol yw Bws Coginio sy'n darparu gwersi coginio ymarferol i ddisgyblion mewn ysgolion, sesiynau hyfforddi athrawon, a sesiynau i rieni plant ifanc

C	
Cadw mewn Cysylltiad (KIT)	Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi gofyn i wasanaethau cymorth ieuenctid ofalu bod cydlynu gwell yn eu gwaith o roi cymorth i bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant. 'Cadw mewn Cysylltiad', neu KIT, yw'r enw cyffredin ar y strategaeth hon. Mae'n rhoi manylion am helpu sefydliadau i rannu gwybodaeth yn fwy effeithiol er mwyn helpu pobl ifanc i fynd i mewn i addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth, ac aros yno
Cam at Waith	Rhaglen hyfforddi sy'n cael ei hariannu gan yr Adran Gwaith a Phensiynau (yr hen Ganolfan Byd Gwaith), ac sy'n cynnig cymorth i bobl ag anableddau sy'n wynebu rhwystrau wrth chwilio am swydd a chadw swydd. Mae'n cynnig cyfleoedd i'r unigolion hyn gael swyddi, ac yn rhoi cymorth iddynt mewn gwaith
Campau'r Ddraig	Mae Campau'r Ddraig yn cael eu trefnu gan Gyngor Chwaraeon Cymru ac fe'u hariennir gan y Loteri Genedlaethol. Ei nod yw annog plant 7-11 oed i fod yn fwy gweithgar trwy eu cyflwyno i amrywiaeth o chwaraeon y tu allan i wersi addysg gorfforol yn yr ysgol. Mae'r rhaglen yn cynnig cyfleoedd i ddisgyblion i fwydo i mewn i raglenni datblygu chwaraeon mewn clybiau ac yn y gymuned, ac i wneud cynnydd drwyddynt
Canolfan Byd Gwaith	Hwn yw sefydliad y Llywodraeth sy'n delio â phobl ddi-waith a'u helpu i ddod o hyd i waith
canolfan rhaglenni	Cymorth wedi'i deilwra i unigolion i gynorthwyo cwsmeriaid ddod o hyd i waith, ac mae pwyslais penodol ar ddatblygu medrau meddal
CATs	Profion Galluoedd Gwybyddol yw CATs sydd wedi'u cyhoeddi gan nferNelson; maent yn asesu gallu disgybl o ran ymresymu llafar, meintiol a heb eiriau. Maent wedi'u cynllunio i leihau i'r eithaf rôl y dysgu blaenorol a gallant felly roi syniad o botensial
CBAC	Bwrdd arholi Cymru
CCAC	Cymdeithas cyfarwyddwyr addysg Cymru. Mae gan bob awdurdod lleol gynrychiolaeth ar y corff hwn, sy'n cyfarfod i drafod materion ac i gytuno ymatebion a strategaethau
Ceisiwr Iloches	Mae ceisiwr Iloches wedi gwneud cais i gael aros yn y DU, ond nid yw eto wedi cael caniatâd i aros gan y Swyddfa Gartref

Clwb Dal i Fynd	Cynllun sy'n annog disgyblion i gadw'n heini trwy redeg
Cofnod Dysgu Gydol Oes Cymru (CDGOC)	Mae data am ddysgwyr ar draws Cymru yn cael ei gasglu trwy Gofnod Dysgu Gydol Oes Cymru (CDGOC), a gafodd ei ddatblygu i fod yn ddull cyffredin i ddarparwyr dysgu orfod cyflwyno data'n electronig ar gyfer ariannu, monitro a dadansoddi
Consortia Cymunedol dros Addysg a Hyfforddiant (CCAH)	Grwpiau lleol o ddarparwyr addysg a hyfforddiant i ddysgwyr dros 16 oed oedd y rhain, ac roeddent yn cwrdd yn rheolaidd i drafod a chynllunio'r ddarpariaeth leol. Fe'u sefydlwyd ym 1999 yn dilyn argymhellion y Cynllun Gweithredu ar Addysg a Hyfforddiant i Gymru. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn adolygu rôl y CCAHau yn dilyn sefydlu'r rhwydweithiau 14-19 a'r grwpiau Partneriaeth Plant a Phobl Ifanc
craidd dysgu	Un o chwe rhan Llwybrau Dysgu 14-19 yw'r craidd dysgu. Mae'n rhoi sylw i'r medrau, y wybodaeth, dealltwriaeth, gwerthoedd a phrofiadau y mae eu hangen ar yr holl bobl ifanc i'w paratoi ar gyfer bywyd
craidd dysgu 14-19	Mae'r craidd dysgu 14-19 yn cynnwys: <ul style="list-style-type: none"> • medrau allweddol; • medrau iaith Gymraeg; • medrau sy'n gysylltiedig â gwaith; • Cymru, Ewrop a'r byd; • materion personol, cymdeithasol, cynaliadwyedd ac iechyd; • materion gyrfaoedd; • agweddau a gwerthoedd; • profiad â ffocws ar waith; • cyfleoedd ar gyfer cyfranogiad cymunedol; a • phrofiadau diwylliannol/chwaraeon/aesthetig/creadigol.
Creu'r Cysylltiadau	Y polisi ar gyfer diwygio gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Mae'n amlinellu gweledigaeth LICC ar gyfer Cymru ffyniannus, gynaliadwy, ddwyieithog, iachach ac wedi'i haddysgu'n well
Cronfa Gwella Ansawdd (CGA)	Roedd y Gronfa Gwella Ansawdd (CGA) yn elfen allweddol o strategaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer hybu ansawdd a hyrwyddo rhagoriaeth wrth gyflwyno dysgu ôl-16 ar draws Cymru. Gweinyddwyd y gronfa gan ELWa fel yr oedd bryd hynny

Cronfa Gymdeithasol Ewrop	Sefydlwyd Cronfa Gymdeithasol Ewrop i wella cyfleoedd cyflogaeth yn yr Undeb Ewropeaidd ac felly helpu codi safonau byw. Ei nod yw helpu pobl i gyflawni'u potensial trwy roi iddynt fedrau gwell a gwell rhagolygon o ran swyddi
Cronfa Ysgolion Gwell (CYG)	Mae'r Gronfa Ysgolion Gwell yn darparu cymorth grant wedi'i dargedu i awdurdodau lleol i'w helpu i fod yn arloesol, i rannu arfer dda ac i ddatblygu mentrau newydd i wella addysgu, dysgu ac ehangder y cwricwlwm
cwricwlwm cenedlaethol	Mae'r cwricwlwm cenedlaethol yn fframwaith sy'n cael ei ddefnyddio gan yr holl ysgolion a gynhelir i ofalu bod addysgu a dysgu'n gyson
Cwricwlwm craidd	Mae cwricwlwm craidd SSIE yn nodi'r safonau a'r lefelau cenedlaethol ar gyfer dysgwyr SSIE, yn gysylltiedig â'r fframwaith cymwysterau
Cwricwlwm Cymru 2008	<p>Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn bwriadu y bydd yng Nghymru, o 2008:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fframwaith cydlynol sengl ar gyfer y cwricwlwm, asesu a chymwysterau 3-19 oed a fydd yn cynorthwyo ysgolion i godi safonau cyflawniad ac ehangu cyfleoedd addysgol; a • set o Orchmynion Pwnc diwygiedig y mae modd eu rheoli ac sy'n adlewyrchu nodweddion y cwricwlwm cyfan a nodweddion pob cyfnod allweddol. <p>Mae'r agenda ar gyfer datblygu'r fframwaith cwricwlwm ac asesu diwygiedig hwn i Gymru yn seiliedig ar y Gweinidog yn derbyn yr argymhellion allweddol yn <i>Adolygiad o'r cwricwlwm ysgol a threfniadau asesu 5-16; Adroddiad i Lywodraeth Cynulliad Cymru Ebrill 2004 ACCAC</i>.</p> <p>Nod yr adolygiad hwn oedd sefydlu cwricwlwm ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain sy'n diwallu anghenion dysgwyr unigol tra'n ystyried hefyd anghenion ehangach Cymru.</p> <p>I helpu cyflawni hyn, mae'r diwygiadau i'r Gorchmynion yn cefnogi nod Llywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau bod y cwricwlwm diwygiedig yn hyrwyddo dull sy'n canolbwyntio mwy ar y dysgwr ac ar fedrau, sy'n adeiladu ar y Cyfnod Sylfaen ac sy'n cysylltu'n effeithiol â'r rhaglen Llwybrau Dysgu 14-19, ac sy'n parhau i gyflwyno cwricwlwm nodedig sy'n briodol i Gymru.</p> <p>Mae fersiynau terfynol o'r Gorchmynion Pwnc ar gael yn awr</p>

Cwrs heb ei achredu	Cwrs nad yw'n arwain at gymhwyster ffurfiol
CYBLD	Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion. Mae data CYBLD yn sail i Gronfa Ddata Genedlaethol y Disgyblion
Cychwyn Cadarn	Mae Cychwyn Cadarn yn un o raglenni Llywodraeth Cynulliad Cymru sy'n ceisio cyflwyno'r cychwyn gorau mewn bywyd i bob plentyn, ac sy'n dod ynghyd ag addysg gynnar, gofal plant, iechyd a chymorth i deuluoedd
cydaddoli	Yn ôl y gyfraith, rhaid i ysgolion gynnal gweithred gydaddoli (gwasanaethau). Rhaid i natur y cydaddoli fod yn Gristnogol yn gyfan gwbl neu'n bennaf
Cydlynwyr AGChY	Caiff y rhain eu penodi gan awdurdodau lleol i reoli'r fenter gan weithio mewn partneriaeth â Chyngor Chwaraeon Cymru ym mhob awdurdod lleol. Rôl cydlynnydd AGChY yw sefydlu canolfannau datblygu yn yr awdurdod lleol, a chynorthwyo rheolwyr canolfannau datblygu i drefnu a gweithredu'u cynlluniau gweithredol a lledaenu arfer dda
Cydlynnydd AAA	Cydlynnydd anghenion addysgol arbennig; athro sy'n cydlynu gwaith ysgol i gynorthwyo disgyblion sydd ag anghenion addysgol arbennig
cyflawniad	Mae arolygwyr yn barnu cyflawniad yn ôl pa mor dda mae dysgwyr yn gwneud mewn perthynas â'u gallu a'r cynnydd maent yn ei wneud. (Gweler cyrhaeddiad hefyd)
cyfnodau allweddol	Mae'r cwricwlwm cenedlaethol yn rhannu cyfnod addysg orfodol yn bedwar cyfnod allweddol fel a ganlyn: <ul style="list-style-type: none"> • cyfnod allweddol 1 i ddisgyblion 5 i 7 oed; • cyfnod allweddol 2 i ddisgyblion 7 i 11 oed; • cyfnod allweddol 3 i ddisgyblion 11 i 14 oed; a • chyfnod allweddol 4 i ddisgyblion 14 i 16 oed
Cymaryddion Cenedlaethol	Cyfartaleddau cenedlaethol a ddeillir o CDGOC yw'r rhain. Mae'r prif gymaryddion cenedlaethol ar gyfer cofrestru, cwblhau cyrsiau a chymwysterau sy'n cael eu hennill
Cymdeithas Cylchoedd Chwarae Cyn-ysgol (Cymru)	Mae'r grŵp yn cynrychioli aelodau sy'n gweithio gyda phlant o oed cyn-ysgol. Mae'n cynnig cymorth a hyfforddiant i aelodau, yn ogystal â gweithredu cynllun sicrhau ansawdd
Cymdeithas Genedlaethol Gwarchod Plant	Elusen genedlaethol a sefydliad aelodaeth sy'n cynrychioli gwarchodwyr plant cofrestredig yng Nghymru a Lloegr. Mae'r gymdeithas yn darparu mynediad i wasanaethau, hyfforddiant, gwybodaeth a chynllun sicrhau ansawdd

Cymdeithas Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd	Elusen genedlaethol sy'n anelu i wella datblygiad ac addysg plant yn eu blynyddoedd cynnar, trwy ddarparu gwasanaethau cymorth i aelodau. Mae cynllun sicrhau ansawdd gan y Gymdeithas Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd
Cymdeithas Gyrfa Cymru	Sefydliad ymbarél ar gyfer cwmnïau Gyrfa Cymru
Cymhorthdal	Mae'r Ganolfan Byd Gwaith yn talu cymhorthdal cyflog i gyflogwyr sy'n cymryd cleient fel cyflogai o dan y rhaglen Cam at Waith (gweler uchod). Y rheswm am hyn yw nad yw llawer o gleientiaid ar y rhaglen Cam at Waith yn weithwyr mor gynhyrchiol fel arfer â chyflogaeth eraill, neu gall fod angen addasiadau arbennig arnynt yn y gweithle. Un o nodau'r rhaglen yw sicrhau bod cleientiaid yn datblygu'r medrau a'r hyder i symud ymlaen at gyflogaeth heb gymhorthdal (neu gyflogaeth agored)
Cymhwyster Bagloriaeth Cymru (CBC)	<p>Fe gyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru'r Cymhwyster Bagloriaeth Cymru yn 2003 fel prosiect peilot tair blynedd i ddysgwyr 16 oed a hŷn. Dim ond ar lefel 2 a lefel 3 yr oedd y cymhwyster peilot ar gael yn ystod y tair blynedd gyntaf. Ym mis Medi 2006, daeth y cymhwyster peilot lefel 2 ar gael i bob disgybl yng nghyfnod allweddol 4 mewn ysgolion. Ar yr un pryd, cafodd cymhwyster peilot lefel 1 ei gyflwyno i ddysgwyr 16 oed ac iau, a'r rheiny dros 16 oed. Roedd 10 ysgol ac 8 o golegau'n cymryd rhan yn y prosiect peilot lefel 1.</p> <p>Ym mis Hydref 2006, ar ôl cwblhau'r prosiectau peilot lefel 2 a lefel 3 yn llwyddiannus, cyhoeddodd y Gweinidog dros Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau bod Cymhwyster Bagloriaeth Cymru'n cael ei gyflwyno fesul cam o fis Medi 2007 ymlaen. Erbyn hyn mae'r cymhwyster newydd hwn ar gael mewn 76 o ganolfannau ar draws Cymru</p>
Cymhwyster Galwedigaethol Cenedlaethol (CGC)	Mae'r Cymhwyster Galwedigaethol Cenedlaethol yn gymhwyster yn gysylltiedig â gwaith sy'n adlewyrchu'r medrau a'r wybodaeth y mae eu hangen i wneud swydd yn effeithiol. Mae'r cymhwysterau hyn yn cael eu trefnu ar bum lefel ar sail y wybodaeth a'r medrau sydd eu hangen ar gyfer swydd benodol
Cymhwyster Proffesiynol Cenedlaethol ar gyfer Penaethiaid (CPCP)	Cymhwyster gorfodol ar gyfer y rheiny sydd am fynd yn benaethiaid ysgol

Cymorth	Cyllid Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer gwasanaethau cymorth plant ac ieuencid yw hwn. Mae ar gyfer plant a phobl ifanc sydd o deuluoedd dan anfantais yn bennaf. Partneriaethau Plant a Phobl Ifanc sy'n rheoli'r cyllid hwn
Cymraeg i oedolion	Addysgu i oedolion sydd am ddysgu Cymraeg yw Cymraeg i oedolion. Fel arfer, mae dysgwyr yn dilyn y cyrsiau hyn yn rhan-amser ac o leiaf unwaith yr wythnos. Mewn llawer o achosion, mae dechreuwyr yn mynd i ddsbarthiadau am bedair awr yr wythnos o leiaf
Cymru'n Un	Mae Cymru'n Un yn nodi agenda flaengar ar gyfer y llywodraeth yng Nghymru. Mae'n gytundeb rhwng y Blaid Lafur a Phlaid Cymru yn y Cynulliad Cenedlaethol 2007
Cymunedau yn Gyntaf	Cymunedau yn Gyntaf yw rhaglen Llywodraeth Cynulliad Cymru i wella amodau byw a'r rhagolygon i bobl yn y cymunedau mwyaf difreintiedig ar draws Cymru
cymwysterau medrau allweddol (i ddysgwyr 14 oed a hŷn)	<p>Dyma'r medrau allweddol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cyfathrebu; • cymhwyso rhif; a • defnyddio technoleg gwybodaeth a chyfathrebu. <p>Dyma'r medrau allweddol ehangach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • datrys problemau; • gwella dysgu a pherfformiad; a • gweithio gydag eraill. <p>Mae'r medrau allweddol hyn ar gael o lefel 1 i lefel 4. Wrth i ddysgwyr fynd drwy'r lefelau, maent yn symud o dasgau syml i dasgau mwy cymhleth. Rhaid iddynt hefyd ddangos bod eu gallu'n cynyddu i ddefnyddio medrau lefel uwch fel dadansoddi, arfarnu a chyfiawnhau</p>
CyngACC	Cyngor Addysgu Cyffredinol Cymru yw'r corff proffesiynol hunanreoleiddio statudol ar gyfer y proffesiwn addysgu yng Nghymru. Ei nod yw cyfrannu at wella safonau addysgu ac ansawdd dysgu, a chynnal a gwella safonau ymddygiad proffesiynol ymhlith athrawon
Cynghorau Gwirfoddol Sirol	Mae Cynghorau Gwirfoddol Sirol yn cynrychioli ac yn hyrwyddo'r sector gwirfoddol yn eu hardal Awdurdod Lleol
Cynghorau Sgiliau Sector	Sefydliad annibynnol sy'n cael ei arwain gan gyflogwyr yw Cyngor Sgiliau Sector. Mae'n rhoi sylw i fedrau galwedigaethol penodol. Ei rôl yw gwella cyfleoedd dysgu trwy Brentisiaethau Modern Sylfaen a Phrentisiaethau Modern, a lleihau unrhyw brinder o weithwyr medrus

cyngor ysgol	Cyngor ysgol yw grŵp cynrychioliadol o ddisgyblion sy'n cael eu hethol gan ddisgyblion eraill i drafod materion am eu haddysg ac i leisio'u pryderon wrth uwch reolwyr a llywodraethwyr eu hysgol. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru am i bob plentyn ac unigolyn ifanc yng Nghymru fwynhau eu haddysg a theimlo bod eu hysgol yn ymateb i'w hanghenion. Dylai disgyblion gael y cyfle i fynegi eu teimladau ac i roi eu barn i oedolion ar y pethau sy'n effeithio arnynt. Dylent hefyd fod yn gallu lleisio barn ar benderfyniadau ac i chwarae rhan weithredol yn y broses o wneud eu hysgol yn le gwell
cynhwysiant	Un o brosesau parhaus addysg sy'n golygu chwalu'r rhwystrau rhag dysgu a chynyddu cyfranogiad yr holl ddysgwyr mewn ysgolion lleol
Cynhwysiant a Chymorth Disgyblion	Mae Cynhwysiant a Chymorth Disgyblion yn rhoi arweiniad ar gyfer cynnwys a chynorthwyo dysgwyr o oed ysgol gorfodol (er y bydd rhai elfennau'n gymwys i bob dysgwr). Mae'n rhoi cyngor ac yn nodi cyfrifoldebau i gynnal lefelau uchel o bresenoldeb ac ymddygiad cadarnhaol mewn ysgolion, a'r angen i gynorthwyo disgyblion sydd ag anghenion ychwanegol er mwyn gwneud yn siwr eu bod yn cael addysg addas ac nad ydynt yn ymddieithrio oddi wrth addysg. Mae hefyd yn ymwneud ag addysg sy'n cael ei darparu y tu allan i leoliad yr ysgol
Cynllun Addysg Sengl	Mae gwasanaethau addysg yn dod o dan gyfres o gynlluniau, fel y Cynllun Strategol Addysg a'r Cynllun Cymorth Ymddygiad. Mae'r cynlluniau hyn wedi'u disodli gan gynllun sengl sy'n pennu canlyniadau bwriadedig ar gyfer y gwasanaethau addysg y mae awdurdodau lleol yn eu darparu'n unol â pholisïau Llywodraeth Cynulliad Cymru
cynllun adfywio	Nod cynllun adfywio yw hybu datblygiad hirdymor yr economi lleol trwy weithgareddau sy'n helpu busnesau i dyfu ac sy'n gwella medrau trigolion lleol
Cynllun Braenaru Daearyddol	Sefydlwyd Cynlluniau Braenaru Daearyddol yn 2005 fel cyfres o adolygiadau o'r dysgu a ddarperir mewn chwech o ardaloedd diffiniedig. Y nod yw cynnig argymhellion ar wella'r modd y cyflwynir addysg a hyfforddiant yn yr ardal ar ôl ymgynghori â darparwyr ynglŷn â'r ystod o ddewisiadau sydd ar gael
Cynllun dedfryd	Cynllun sy'n nodi dull cyson, adeiladol a chydlynus i'w weithredu yn ystod dedfryd gyfan troseddwr p'un a yw yn y ddalfa neu yn y gymuned, ac sy'n arwain at leihau aildroseddu

cynllun dysgu unigol	Cynllun sy'n cynnwys canlyniadau asesiadau cychwynnol ac asesiadau diagnostig, nodau hirdymor, nodau y gellir eu mesur ar gyfer y rhaglen ddysgu, nodau personol neu gymdeithasol eraill, targedau, dyddiadau ar gyfer adolygu cynnydd, lle i gofnodi cyflawniad yn erbyn y nodau a'r targedau dysgu, a chymwysterau neu unedau achrediad
cynllun sabothol	Menter yw'r 'cynllun sabothol' i geisio helpu cynyddu nifer yr athrawon a'r darlithwyr Cymraeg eu hiaith sy'n addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg
Cynlluniau peilot addysg drochi	Cyflwyno'r cwricwlwm mewn ail iaith i ddysgwyr sy'n rhannu'r un famiaith
Cynlluniau Plant a Phobl Ifanc	Mae'n rhaid i awdurdodau addysg lleol gynhyrchu Cynllun Plant a Phobl Ifanc. Eu pwrpas yw cydlynu addysg a hyfforddiant plant a phobl ifanc o'u geni hyd at 25 oed
Cynlluniau Ysgolion Iach – Rhwydwaith Cymru	Mae cynlluniau ysgolion iach – rhwydwaith Cymru yn annog datblygu cynlluniau ysgolion iach yn lleol o fewn fframwaith cenedlaethol. Mae'r partneriaethau lleol hyn rhwng gwasanaethau iechyd ac addysg yn annog ysgolion sy'n hybu iechyd yn eu hardal
Cynnal	Sefydliad sy'n darparu gwasanaethau gwella ysgolion i awdurdodau lleol Ynys Môn, Gwynedd a Chonwy
cyrhaeddiad	Pa mor dda y mae dysgwyr yn gwneud o fesur hynny mewn profion cenedlaethol ac yn y cymwysterau neu'r credydau y maent yn eu hennill
Cyrsiau galwedigaethol	Cyrsiau sy'n seiliedig ar faes galwedigaethol. Yn aml maent yn cynnwys lefel uchel o waith ymarferol a chymwysiadau uniongyrchol, fel profiad gwaith, i'r galwedigaethau dan sylw
cytundeb baich gwaith	Ym mis Ionawr 2003 fe wnaeth y DfES (wedi'i ddisodli erbyn hyn gan yr Adran Plant, Ysgolion a Theuluoedd) gyhoeddi dogfen o'r enw 'Codi safonau a mynd i'r afael â'r baich gwaith: cytundeb cenedlaethol'. Roedd hwn yn nodi cynllun saith pwynt i leihau baich gwaith athrawon a gwella safonau, o'r enw 'cytundeb baich gwaith'

D	
Dangos llwyddiant	(www.demonstratingsuccess.co.uk) – dull newydd o fesur cynnydd a chanlyniadau plant a phobl ifanc yng Nghymru. Fe'i seilir ar gydnabod bod pobl ifanc yn cyflawni llawer mwy drwy eu cysylltiad â rhaglenni a pholisïau nag a fesurir ar hyn o bryd
dangosydd pwnc craidd (DPC)	Mae'r dangosydd hwn yn dangos canran y disgyblion sy'n cyrraedd y lefel a ddisgwylir ganddynt mewn mathemateg, gwyddoniaeth a naill ai Saesneg neu Gymraeg fel mamiaith
darparwr	Term cyffredinol sy'n cael ei ddefnyddio i ddisgrifio unrhyw sefydliad neu bartneriaeth sy'n darparu addysg a hyfforddiant, fel ysgol, coleg, darparwr hyfforddiant yn y gwaith, darparwr gwaith ieuencid, darparwr gwasanaethau cymorth ieuencid, awdurdod lleol, sefydliad gwirfoddol, cwmni gyrfa neu sefydliad addysg uwch
data gwerth ychwanegol	Mesur yw hwn o faint o welliant y mae ysgol wedi'i gyflawni mewn disgybl dros amser. Hynny yw, y fantais gymharol y mae ysgol yn rhoi i ddisgybl, ar ôl ystyried gallu'r disgybl
data meincnodi	Mae hwn yn cyfeirio at y wybodaeth asesu a ddefnyddir gan ysgolion i gymharu'u perfformiad â pherfformiad ysgolion eraill
data perfformiad	Mae data perfformiad yn golygu data ar y canlyniadau sy'n cael eu cyflawni gan ddisgyblion unigol, dosbarthiadau, grwpiau blwyddyn ac ysgolion. Mae data perfformiad yn cynnwys data ar berfformiad mewn gwahanol bynciau'r cwricwlwm cenedlaethol, yn ogystal â data cymharol sy'n helpu ysgol i gymharu ei pherfformiad ag ysgolion eraill
Datblygiad proffesiynol cynnar	Rhaglen o ddatblygiad proffesiynol i athrawon yn eu hail neu drydedd flwyddyn o addysgu. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn noddî'r athrawon hyn i ddatblygu mwy ar eu medrau fel athrawon
datblygiad proffesiynol parhaus – categorïau ariannu sy'n cael eu gweinyddu gan Gyngor Addysgu Cyffredinol Cymru (CyngACC)	<ul style="list-style-type: none"> • Bwrsariaeth Datblygiad Proffesiynol – hyd at £600 (ymweliadau y tu allan i Ewrop – hyd at £1,000) – ar gyfer gweithgarwch datblygu y mae'r athro'n ei ddewis, yn cynnwys yn y DU a thu allan i'r DU; • Ysgoloriaeth Ymchwil Athrawon – hyd at £2,500 – i wneud gwaith ymchwil mewn maes sy'n berthnasol i ystafell ddosbarth, ysgol neu adran yr unigolyn; • Cyfnod Sabothol i Athrawon – hyd at £5,000 – i alluogi athro i ymgymryd â chyfnod astudio estynedig neu

	<ul style="list-style-type: none"> • Rhwydwaith Proffesiynol – hyd at £8,000 – i alluogi grŵp o athrawon i weithio gyda'i gilydd yn rheolaidd; a • Y Fwrsariaeth Grŵp – hyd at £3,600 (rhwng tri a chwe athro mewn un grŵp) – i alluogi athrawon i weithio gyda'i gilydd i ddatblygu arfer yr athrawon hynny o fewn y grŵp yn yr ystafell ddosbarth
Datblygu a dysgu cymunedol	Mae'r dysgu hwn yn cwmpasu cyrsiau a gweithgareddau sy'n helpu dysgwyr i gael gwybodaeth a medrau. Maent yn defnyddio'r hyn maent yn ei ddysgu i wneud cyfraniadau cadarnhaol at fywyd eu cymunedau
datblygu cynaliadwy	Mae hyn yn golygu gwella ansawdd bywyd heb ei beryglu yn y dyfodol, er enghraifft, trwy aildefnyddio ac ailgylchu papur, cardfwrdd a deunyddiau eraill
Datgymhwyso	Dileu neu ddiddymu rhaglen astudiaeth, targed cyrhaeddiad, asesiad, neu unrhyw elfen arall o'r Cwricwlwm Cenedlaethol, neu unrhyw gyfuniad o'r rhain, gan gynnwys pynciau cyfan neu'r Cwricwlwm Cenedlaethol cyfan drwy reoliadau perthnasol
Deallusrwydd emosiynol	Mae deallusrwydd emosiynol yn cynnwys bod yn hunanymwybodol, yn ddyfal, dangos empathi a chymhelliant. Mae'r rhain yn briodweddau y mae pobl sy'n perthnasu'n dda â phobl eraill yn eu dangos
Dechrau'n Deg	Gwasanaethau a fydd yn cyflwyno gofal plant rhad ac am ddim, o ansawdd da a rhan-amser i blant dwy oed i helpu eu paratoi ar gyfer yr ysgol. Byddant hefyd yn darparu lefelau mwy o gymorth gan ymwelwyr iechyd a rhaglenni rhianta i roi'r cychwyn gorau posibl i blant mewn bywyd. Mae'r rhaglenni hyn yn cael eu datblygu o fis Ionawr 2007
dinasyddiaeth fyd-eang	Mae hyn yn golygu dysgu sut mae gweithgareddau a digwyddiadau ar draws y byd yn effeithio ar ein bywydau ni, a sut gall ein bywydau ni effeithio ar bobl eraill
Diogelu Plant ac Oedolion sy'n Agored i Niwed	Dyletswydd statudol ar ddarparwyr addysg a hyfforddiant i gadw plant ac oedolion sy'n agored i niwed yn ddiogel dan adran 11 Deddf Plant 2004
Diwygio ar dair lefel	Diwygio ar dair lefel yw'r gymuned addysg gyfan (ysgolion, awdurdodau lleol a Llywodraeth y Cynulliad) yn gweithio ar y cyd ac yn gyfochrog â'i gilydd. Mae'r Fframwaith yn disgrifio'r nodweddion allweddol sy'n ofynnol i adeiladu ar arfer dda bresennol ac i wella dysgu a lles plant a phobl ifanc ar draws Cymru, a chyfraniad pob partner i sicrhau hynny

dwyeithrwydd	Y gallu i siarad, darllen ac ysgrifennu mewn dwy iaith. Yng Nghymru, mae dwyeithrwydd yn ymwneud â'r Gymraeg a'r Saesneg, fel ieithoedd swyddogol Cymru. Pan fyddwn yn arolygu dwyeithrwydd, edrychwn ar gyflawniad dysgwyr yn Gymraeg a Saesneg, a'r graddau y mae darparwyr yn hyrwyddo ac yn datblygu medrau dwyeithog dysgwyr. I gael mwy o wybodaeth, cyfeiriwch at ein harweiniad ar gyfer pob sector
Dysg	Tan yn ddiweddar, roedd Dysg yn isadran o fewn Yr Adran Plant, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau (APADGOS) sy'n canolbwyntio ar wella ansawdd addysgu a dysgu yn y sector addysg a hyfforddiant ôl-14. Erbyn hyn mae Dysg wedi uno â'r Gangen Strategaethau Dysgu ac Addysgu newydd o fewn yr Is-adran Dysgu a Datblygiad Proffesiynol yn APADGOS.
Dysgu Hyblyg	Gall hyn gynnwys dysgu agored neu ddysgu o bell, dysgu hunangyfeiriedig yn aml ac a gynhelir ar adeg sy'n addas i'r dysgwyr
Dysgu oedolion	Dysgu oedolion yw dosbarthiadau dysgu gydol oes ar gyfer oedolion sy'n dysgu yn eu cymunedau lleol. Mae'r dosbarthiadau rhan-amser hyn yn cynnwys pynciau fel technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, ieithoedd, celf a chreffft, datblygiad personol, therapïau amgen ac astudiaeth academaidd
dysgu oedolion yn y gymuned neu ddysgu oedolion	Yr amrywiaeth o gyrsiau a dosbarthiadau sy'n cael eu cynnig i oedolion mewn lleoliadau yn y gymuned yw hwn, gan gynnwys addysg sylfaenol oedolion, Saesneg i siaradwyr ieithoedd eraill (SSIE), Cymraeg i oedolion, a phynciau fel technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, ieithoedd, celf a chreffft, datblygiad personol ac astudiaeth academaidd
dysgu yn y gwaith	Mae darparwyr dysgu yn y gwaith y sector cyhoeddus a'r sector preifat yn cynnig hyfforddiant ac asesu galwedigaethol, yn y gweithle'n bennaf

E	
Eco-Ysgolion	System strwythuredig iawn ar gyfer y rhaglen rheolaeth amgylcheddol ysgolion sy'n cynnwys sbwriel, lleihau gwastraff, cludiant, byw'n iach, ynni, dŵr, tir yr ysgol a dinasyddiaeth fyd-eang
e-ddysgu	Defnyddio technoleg electronig (fel cyfrifiaduron) i gynorthwyo wrth gyflwyno addysg neu hyfforddiant
ELWa	Dysgu ac Addysgu Cymru. Mae hwn yn rhan o Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau Llywodraeth Cynulliad Cymru erbyn hyn
EOTAS	Addysg heblaw yn yr ysgol
ESIS	Y Gwasanaeth Addysg a Gwella Ysgolion sy'n gwasanaethu awdurdodau addysg lleol Pen-y-bont ar Ogwr, Rhondda Cynon Taf, Caerffili a Merthyr Tudful, a'u hysgolion
ETE	Addysg, hyfforddiant a chyflogaeth
ETE ASSET	Mae hwn yn rhan o'r fframwaith ASSET sy'n edrych ar anghenion addysg, hyfforddiant a chyflogaeth plant a phobl ifanc sy'n troseddu. Mae'n bwysig bod yr holl wybodaeth hon ar gael iddynt, fel bod modd nes ymlaen cydlynu unrhyw gynlluniau TTI yn dda ochr yn ochr â chynlluniau ETE eraill a all fod gan y plentyn neu unigolyn ifanc

F	
FFT	Mae Ymddiriedolaeth Teulu Fischer yn darparu dadansoddiadau a data sy'n helpu awdurdodau lleol ac ysgolion i wneud defnydd mwy effeithiol o ddata perfformiad disgyblion ar gyfer hunanarfarnu a gosod targedau

Ff	
Ffederasiwn Hyfforddiant Cenedlaethol (Cymru)	Ffederasiwn sy'n cynrychioli'r mwyafrif o ddarparwyr dysgu yn y gwaith yng Nghymru. Mae aelodau'r sefydliad hwn yn darparu rhaglenni i baratoi dysgwyr at waith. Mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr yn cymryd rhan mewn rhaglenni prentisiaeth yn y gweithle
ffeil e-gynnydd	Fersiwn ar y rhyngrwyd neu'r we o gofnod cyflawniad dysgwr
Ffoadur	Mae ffoadur wedi cael caniatâd i aros yn y DU am gyfnod amhenodol
fforwm ieuencid	Grŵp ffurfiol o bobl ifanc mewn ardal awdurdod lleol sy'n cyfarfod yn rheolaidd i drafod materion sy'n bwysig i bobl ifanc yr ardal. Yn aml, bydd darparwyr gwasanaethau cyhoeddus, fel addysg, hamdden ac iechyd, mewn ardal benodol yn ymgynghori â'r fforwm er mwyn canfod barn pobl ifanc ar y gwasanaethau hyn
Fframiau siarad ac ysgrifennu	Dull addysgu sy'n galluogi disgyblion i weithio yn ôl fframwaith er mwyn trefnu eu syniadau ar gyfer gwaith ar destunau, er mwyn iddynt allu datblygu cyfraniadau llafar ac ysgrifenedig mwy estynedig
Fframwaith Ansawdd ac Effeithiolrwydd	Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi cyhoeddi'i bwriad i ddatblygu fframwaith cyfatebol i'r Fframwaith Effeithiolrwydd Ysgolion ar gyfer dysgu ôl-16
fframwaith cymhwyster	Ym maes dysgu yn y gwaith, y Cymhwyster Galwedigaethol Cenedlaethol, medrau allweddol penodol a thystysgrifau technegol y mae'r sector galwedigaethol yn gofyn amdanynt yw fframwaith cymhwyster. Ym maes dysgu yn y gwaith, er mwyn bodloni gofynion y Cyngor Sgiliau Sector ar gyfer pob sector dysgu, rhaid i ddysgwyr ennill un neu fwy o gymwysterau medrau allweddol neu dystysgrifau technegol yn ogystal â Chymhwyster Cenedlaethol i gyflawni fframwaith cymhwyster llawn.
Fframwaith Effeithiolrwydd Ysgolion	Cafodd y Fframwaith Effeithiolrwydd Ysgolion ei ddatblygu gan Lywodraeth Cynulliad Cymru ar y cyd â rhanddeiliaid allweddol. Mae'n nodi'r weledigaeth a'r amserlen gweithredu ar gyfer rhoi'r Effeithiolrwydd Ysgolion ar waith ar sail diwygio ar dair lefel
Ffurflenni ASSET	Mae gweithwyr timau troseddau ieuencid yn defnyddio ffurflenni ASSET i gofnodi ac asesu anghenion pob unigolyn ifanc ar ddechrau ac ar ddiwedd pob ymyriad

	<p>(mewn geiriau eraill, pan fydd unigolyn ifanc yn ymddwyn mewn modd bod rhaid i'r oedolyn mewn gofal gamu i mewn). Mae'r ffurflenni hyn yn rhestru'r holl ffactorau risg sy'n ymwneud ag ymddygiad troseddol. Mae gweithwyr yn sgorio pob adran fel y gallant fesur newidiadau mewn ymddygiad pobl ifanc</p>
--	--

G	
GCA	Gwybodaeth, cyngor ac arweiniad
Graddfeydd P	Mae'r graddfeydd P yn feini prawf asesu ar gyfer cynnydd islaw na lefel un yn rhaglenni astudio'r cwricwlwm cenedlaethol. Mae'r rhaglenni hyn ar gyfer disgyblion 5-16 oed. Fe'u datblygwyd i gynorthwyo gosod targedau trwy ddefnyddio asesu cyfunol i'w ddefnyddio ar ddiwedd cyfnodau allweddol, ac, ar gyfer y disgyblion hynny sy'n gwneud cynnydd cyflymach, unwaith y flwyddyn o bosib
Grant cyflawniad lleiafrifoedd ethnig	Amcan MEAG yw gwella cyfle cyfartal mewn addysg i bob dysgwr o grwpiau lleiafrifoedd ethnig y mae'r Saesneg neu'r Gymraeg yn iaith ychwanegol iddynt, i gynnig i ddisgyblion sy'n geiswyr lloches y cymorth arbennig sydd ei angen arnynt, ac, yn fras, i wella safonau cyflawniad disgyblion o leiafrifoedd ethnig yn gyffredinol
grant trosglwyddo	Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi trefnu bod cyllid ychwanegol o £5 miliwn ar gael i awdurdodau lleol (ALLau) yn 2006-2009 trwy'r grant trosglwyddo rhwng cyfnodau allweddol 2-3. Mae'r grant trosglwyddo yn cefnogi prosiectau arloesol ac enghreifftiol sy'n canolbwyntio ar elfennau allweddol cynlluniau trosglwyddo
Gwaelodlin	Yr asesiad o blant mewn medrau iaith, medrau mathemategol a medrau personol a chymdeithasol pan ddônt i mewn i addysg amser llawn yn y dosbarth Derbyn neu Flwyddyn 1. Mae'r wyth elfen yn cynnwys asesiadau o elfennau di-eiriau, lfaredd, rhif, datblygiad personol a chymdeithasol ac elfennau darllen ac ysgrifennu
gwahardd	Pan fo ysgol yn dweud wrth ddysgwr am beidio â dod i'r ysgol naill ai am gyfnod penodol (er enghraifft, wythnos) neu'n barhaol
gwaith di-dâl	Roedd gwaith di-dâl yn arfer cael ei alw'n wasanaeth cymunedol, ac mae'n gosb yn y gymuned sy'n cael ei dyfarnu gan y llys. Gall troseddwr gael dedfryd i gyflawni gwaith di-dâl yn y gymuned am rhwng 40 a 300 o oriau. Mae'r rhan fwyaf o brosiectau gwaith di-dâl o fudd uniongyrchol i'r gymuned. Mae enghreifftiau o gynlluniau gwaith di-dâl yn cynnwys adfywio ardaloedd sydd wedi mynd â'u pen iddynt i'w defnyddio fel manau hamdden cyhoeddus, addurno neuaddau pentref a chlybiau ieuenctid neu gynorthwyo elusennau i gyflwyno gwasanaethau i'r rheiny mewn angen. Gellir defnyddio 20% o'r oriau ar gyfer hyfforddiant medrau sylfaenol a hyfforddiant yn gysylltiedig â chyflogaeth

Gwaith ieuenctid datgysylltiedig	Mae gwaith ieuenctid datgysylltiedig yn rhydd o gyfyngiadau gwaith mewn canolfannau. Ei nod yw datblygu cyfleoedd dysgu gyda'r rheiny nad ydynt yn defnyddio nac yn gallu cael mynediad i ddarpariaeth ieuenctid arall
Gwaith penodedig	Mae hyn yn galluogi disgyblion i barhau â'u dysgu wrth iddynt gyflawni gweithgareddau dan oruchwyliaeth. Mae hyn yn wahanol i waith goruchwyllo i gyflenwi dros athrawon sy'n absennol oherwydd salwch lle nad oes unrhyw addysgu gweithredol yn digwydd. Gall gwaith penodedig mewn ysgolion gynnwys tasgau a osodir gan athrawon, tasgau estynedig a gynllunnir ar y cyd gan staff cymorth ac athrawon, a gweithgareddau cyfoethogi annibynnol yn cael eu cyflwyno gan athrawon arbenigol allanol neu wirfoddolwyr
gwasanaethau cymorth ieuenctid	Gwasanaethau sy'n helpu pobl ifanc, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, i: <ul style="list-style-type: none"> • gymryd rhan yn effeithiol mewn addysg a hyfforddiant; • manteisio ar gyfleoedd swyddi; a • chymryd rhan yn effeithiol ac yn gyfrifol ym mywyd eu cymunedau. <p>Mae'r gwasanaethau hyn yn cael eu cynnal gan amryw o ddarparwyr fel awdurdodau lleol (gan gynnwys y gwasanaeth ieuenctid statudol), darparwyr ieuchyd, a sefydliadau gwirfoddol lleol a chenedlaethol. Cânt eu hariannu o amrywiaeth eang o ffynonellau yn cynnwys cyllid gan yr awdurdod lleol, a chyllid cenedlaethol, Ewropeaidd ac o'r sector gwirfoddol</p>
gweithdai carchar	Lle mae troseddwr yn cael ei gyflogi i wneud gwaith am gyflog y mae'r carchar dan gontract i'w gyflenwi i sefydliadau allanol a/neu y Gwasanaeth Carchardai. Efallai y bydd hyn neu na fydd hyn yn cynnwys hyfforddiant neu gymwysterau
Gweithredu gan yr Ysgol	Pan fydd athro dosbarth neu athro pwnc yn nodi bod anghenion addysgol arbennig gan ddisgybl, maent yn darparu ymyriadau sy'n ychwanegol at neu'n wahanol i'r rheiny a ddarperir fel rhan o gynnis a strategaethau cwricwlwm gwahaniaethol arferol yr ysgol
Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy	Pan fydd athro dosbarth neu athro pwnc a'r cydlynnydd AAA yn cael cyngor a chymorth gan arbenigwyr o'r tu allan, fel y gellir rhoi ar waith ymyriadau amgen sy'n ychwanegol at neu'n wahanol i'r rheiny a ddarperir i'r disgybl trwy weithredu gan yr ysgol. Y cydlynnydd AAA sy'n arwain fel arfer, er mai cyfrifoldeb yr athro dosbarth neu'r athro pwnc yw'r ddarpariaeth o ddydd i ddydd o hyd

gwelliant sylweddol	Mae angen i ysgol wneud gwelliant sylweddol os nad yw'n perfformio gystal ag y gallai, a hynny'n sylweddol, yn yr holl amgylchiadau y gellir disgwyl yn rhesymol iddi berfformio
gwendidau difrifol	Er bod ysgol yn cynnig addysg o safon dderbyniol i'w disgyblion, mae ganddi wendidau difrifol os oes gwendidau yn un neu fwy o'i meysydd gweithgareddau. Mae'r categori hwn o ysgolion wedi'i ddisodli erbyn hyn gan welliant sylweddol (gweler isod).
gwerth am arian	Pa mor effeithiol ac effeithlon y mae adnoddau'n cael eu defnyddio
Gwirio mewnol	Gwirio neu safoni mewnol yw'r broses a ddefnyddir gan ganolfan i sicrhau ei bod yn gweithredu'n gyson ac yn unol â safonau cenedlaethol wrth ddehongli ac asesu'r medrau allweddol
Gwobr Dug Caeredin	Rhaglen wirfoddol, anghystadleuol a hyblyg o weithgareddau diwylliannol ac anturus ar gyfer pobl ifanc. Mae pedair adran i'r wobwr, gyda thair lefel cyflawniad. <ul style="list-style-type: none"> • Efydd (i'r rhai 14 oed a hŷn); • Arian (i'r rhai 15 oed a hŷn); ac • Aur (i'r rhai 16 oed a hŷn)

H	
hyfforddiant galwedigaethol	Lle mae dysgwyr yn cymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n darparu amgylchedd ar gyfer datblygu medrau sy'n gysylltiedig â chyflogaeth, a chyflawni cymwysterau
hyfforddwyr dysgu	Mae hyfforddwyr dysgu'n rhoi cyfle i ddysgwyr drafod dysgu a chynnydd yn rheolaidd. Maent yn helpu dysgwyr i ddatblygu medrau dysgu, i wneud y defnydd gorau o'u harddulliau dysgu a'u datblygu, a chynyddu'u datblygiad gymaint â phosibl

I	
laith a chwarae	Rhaglen yw hon sydd wedi'i chynllunio ar gyfer rhieni a'u plant cyn oed ysgol. Mae'n rhan o'r Strategaeth Sgiliau Sylfaenol
laith Pawb	Y cynllun gweithredu cenedlaethol ar gyfer Cymru ddwyieithog a lanswyd gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn 2003
INSTEP	System o asesu ac olrhain cynnydd disgyblion sy'n gweithio islaw lefel 1 y Cwricwlwm Cenedlaethol, ac mae'n seiliedig ar raddfeydd P y Cwricwlwm Cenedlaethol

K	
KIT	Prosiectau Cadw mewn Cysylltiad. Nod y prosiectau hyn yw cadw mewn cysylltiad â phobl ifanc sydd wedi gadael yr ysgol ac nad ydynt yn cynllunio i ddilyn llwybrau dysgu traddodiadol. Mae'r prosiectau'n eu cynorthwyo i aros mewn addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth

L	
Learn Direct	Sefydliad yw Learn Direct sy'n darparu cyfleoedd hyfforddi hyblyg ar-lein trwy rwydwaith o 2000 o ganolfannau dysgu ar-lein yng Nghymru, Lloegr a Gogledd Iwerddon

LI	
lleoedd heb eu llenwi	Lleoedd heb eu llenwi yw lle mae llai o blant mewn ardal nag sydd yna o leoedd ar gael yn yr ysgol. Weithiau yr enw arnynt yw lleoedd dros ben neu leoedd gwastraff
Lleoliad diogel	Lleoedd yw'r rhain lle mae pobl ifanc, sydd wedi torri'r gyfraith, yn treulio'u dedfryd ar ôl iddynt gael eu dyfarnu'n euog mewn llys. Sefydliadau troseddwy'r ifanc neu gartrefi plant diogel yw lleoliadau diogel. Y gwasanaeth carchardai neu'r gwasanaethau cymdeithasol sy'n cynnal y cyfleusterau hyn
lleoliadau	Mae'r rhain yn cael eu hariannu gan Lywodraeth Cynulliad Cymru, drwy'r Partneriaethau Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant, i ddarparu addysg ran-amser i blant tair i bump oed. Mae lleoliadau'n cynnwys cylchoedd chwarae, darparwyr gofal dydd preifat, meithrinfeydd annibynnol a gwarchodwyr plant
Lleoliadau na chynhelir	Darpariaeth breifat fel cylchoedd chwarae i blant dan bump oed
Lleoliadau'r blynyddoedd cynnar	Darpariaeth i blant o dan bump oed yw hon mewn nifer o leoliadau, yn gysylltiedig yn aml â gwasanaethau iechyd a chymdeithasol ochr yn ochr â darparwyr addysg
Llwybrau Dysgu 14-19	Strategaethau'r Cynulliad Cenedlaethol ar gyfer datblygu a gwella cyfleoedd addysg a hyfforddiant i ddisgyblion 14 i 19 oed y cyfeirir atynt yn 'Y Wlad Sy'n Dysgu (2001) ac 'Y Wlad Sy'n Dysgu: Llwybrau Dysgu 14-19' (2002)
Llwybrau dysgu hyblyg	Dewislun o gyrsiau gan ddarparwyr addysgol gwahanol sy'n caniatáu dewis ehangach o opsiynau i ddysgwyr 14 i 19 oed

M	
Mae Pob Plentyn yn Bwysig	Ymagwedd at les plant a phobl ifanc yn Lloegr. Mae sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau i blant yn ymuno â'i gilydd mewn ffyrdd newydd, yn rhannu gwybodaeth ac yn gweithio gyda'i gilydd i amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed, a'u helpu i gyflawni'r hyn maent ei eisiau mewn bywyd. Amlinellir ymagwedd Cymru yn y ddogfen 'Plant a Phobl Ifanc: Gweithredu'r Hawliau'
maes dysgu	Mae hyn yn golygu rhywbeth gwahanol mewn sectorau gwahanol. Mewn addysg bellach a dysgu yn y gwaith, mae pynciau'n cael eu grwpio gyda'i gilydd yn 'feysydd dysgu' cyfarwydd. Rydym yn dyfarnu graddau ac yn ysgrifennu adroddiadau arolygu dan benawdau'r meysydd dysgu hyn. Mae dysgu troseddwr a dysgu oedolion yn y gymuned yn defnyddio'r term meysydd dysgu hefyd i grwpio gwahanol bynciau. Mewn carchardai, mae tri maes dysgu: llythrennedd, iaith a rhifedd, cyflogadwyedd a hyfforddiant galwedigaethol a datblygiad personol a chymdeithasol
maes galwedigaethol	Meysydd galwedigaethol yw'r gweithgareddau a'r profiadau hynny sy'n arwain at ddealltwriaeth a/neu fedrau sy'n berthnasol i amrywiaeth o amgylcheddau gweithio (gwirfoddol ac am dâl)
Makaton	System gyfathrebu yw hon sy'n defnyddio geirfa o arwyddion ac ystumiau 'geiriau allweddol' i ategu lleferydd, yn ogystal â symbolau graffig i ategu'r gair ysgrifenedig. Mae'n cael ei ddefnyddio gan bobl sydd ag anawsterau cyfathrebu, iaith neu ddysgu, a chyda hwy
Marc Safon Sgiliau Sylfaenol	Dyfarniad yr Asiantaeth Sgiliau Sylfaenol i ysgolion sy'n darparu tystiolaeth eu bod yn bodloni manylebau mewn deg o elfennau diffiniedig ar gyfer addysgu a datblygu medrau sylfaenol
Maytas	System gwybodaeth reoli y gellir ei haddasu a ddatblygwyd gan Tribal Group. Fe'i cynlluniwyd ar gyfer dysgu yn y gwaith, ond gellir ei haddasu yn ôl anghenion darparwyr gwahanol
medrau allweddol	Medrau allweddol yw'r medrau y mae eu hangen yn gyffredin er mwyn llwyddo mewn amrywiaeth o weithgareddau mewn addysg, hyfforddiant, gwaith a bywyd yn gyffredinol
medrau allweddol (i ddisgyblion 16 oed ac iau)	Dyma'r medrau allweddol: <ul style="list-style-type: none"> • siarad; • gwrando;

	<ul style="list-style-type: none"> • darllen; • ysgrifennu; • defnyddio rhifau (rhifedd); a • defnyddio technoleg gwybodaeth a chyfathrebu. <p>Dyma'r medrau allweddol ehangach i ddisgyblion 14 i 16 oed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • datrys problemau; • gwella'ch dysgu a'ch perfformiad eich hun; a • gweithio gydag eraill
Medrau echddygol bras	Mae'r term hwn yn cyfeirio at symudiad neu ystum a'r gallu sy'n ofynnol i reoli cyhyrau mawr y corff mewn gweithgareddau fel cerdded, rhedeg neu ddringo
Medrau meddal	Y clwstwr o nodweddion personoliaeth, doniau cymdeithasol, gallu i gyfathrebu, iaith, arferion personol, cyfeillgarwch, ac optimistiaeth sy'n ategu medrau caled, sef gofynion technegol swydd
Medrau menter a busnes	Y rhain yw'r medrau y mae eu hangen ar ddysgwyr i gyfrannu at redeg busnes yn effeithiol ac i nodi a sefydlu cyfleoedd busnes newydd
medrau sylfaenol	Y gallu i siarad, darllen ac ysgrifennu yn y Gymraeg neu 'r Saesneg, ac i ddefnyddio mathemateg ar lefel sy'n angenrheidiol i rywun weithredu mewn gwaith a chymdeithas
Mentor	Oedolyn sy'n gweithredu fel ymgynghorydd neu arweinydd i'r dysgwr
mesurau arbennig	<p>Mae ysgol yn cael ei nodi fel un y mae angen rhoi mesurau arbennig ar waith ynddi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pan fydd yn methu rhoi safon dderbyniol o addysg i'w phlant; ac • nid yw'r gallu gan y bobl sy'n gyfrifol am arwain, rheoli neu lywodraethu'r ysgol i wneud y gwelliannau angenrheidiol yn yr ysgol
Mid-YIS	System Gwybodaeth y Blynyddoedd Canol. Mae ALIS, YELLIS a Mid-YIS yn systemau monitro a ddatblygwyd gan Brifysgol Durham. Maent yn defnyddio data o brofion a holiaduron a lenwir gan fyfyrwyr i roi dadansoddiad cymharol allanol o'r data yn ogystal â data ar gynnydd disgyblion (gwerth ychwanegol)

MIND	Y Gymdeithas Genedlaethol ar gyfer Iechyd Meddwl yn y Deyrnas Unedig
Mudiad Ysgolion Meithrin	Y sefydliad ar gyfer addysg feithrin Gymraeg yw hwn
Mynediad	Gwasanaeth awdurdod lleol sy'n delio â: <ul style="list-style-type: none"> • darparu amrediad a nifer priodol o leoedd ysgol; • derbyniadau i ysgolion; • cludiant o'r ysgol i'r cartref; a • rheoli cyflwr ac addasrwydd pob adeilad ysgol

N	
Nam ar y clyw	Nam sy'n gallu amrywio o'r rheiny sydd wedi colli ychydig bach o glyw i'r rheiny sy'n hollol fyddar
NEET	Pobl ifanc 16 oed a hŷn – Heb fod mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant
Noddfa i ferched	Mae noddfa i ferched yn fan diogel i fenywod â phlant neu heb blant sydd wedi dioddef trais domestig
NPD	Mae Cronfa Ddata Genedlaethol y Disgyblion yn cadw data am ddisgyblion y trefnwyd ei fod ar gael drwy'r Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD), data'r Aseiad Cwricwlwm Cenedlaethol a data arholiadau allanol

O	
OECD - Y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd	<p>Mae'r sefydliad hwn yn dod â llywodraethau gwledydd sy'n ymrwymo i ddemocratiaeth ac economi'r farchnad o amgylch y byd at ei gilydd i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gefnogi twf economaidd cynaliadwy; • hybu cyflogaeth; • codi safonau byw; • cynnal sefydlogrwydd ariannol; • cynorthwyo datblygiad economaidd gwledydd eraill; a • chyfrannu at dwf masnach y byd
oed ysgol gorfodol	<p>Oed ysgol gorfodol yw'r cyfnod pan fydd rhaid i blant gael addysg addas. Mae'n dechrau pan fydd plentyn yn cyrraedd pump oed a rhaid iddo ddechrau'r ysgol yn y tymor ar ôl ei ben-blwydd yn bump oed. Mae'r cyfnod yn dod i ben ar y dydd Gwener olaf ym mis Mehefin yn y flwyddyn ysgol pan fydd y plentyn yn cyrraedd 16 oed</p>
Ofsted	<p>Swyddfa Safonau mewn Addysg, Gwasanaethau Plant a Medrau</p>

P	
Panel Arbenigwyr Medrau Allweddol	Y prosiect Cymorth Medrau Allweddol ar gyfer Dysgu yn y Gwaith sydd wedi sefydlu Panel Arbenigwyr Medrau Allweddol Cymru. Ar hyn o bryd, mae cynrychiolaeth gan 17 o ddarparwyr dysgu yn y gwaith ar y Panel Arbenigwyr. Mae'r panel yn cynrychioli anghenion dysgu yn y gwaith i Lywodraeth Cynulliad Cymru, a thrwy hynny mae'n cyfrannu at sefydlu polisi ac arfer yng Nghymru
Paratoi, cynllunio ac asesu (PCA)	Fe wnaeth yr Adran Addysg a Sgiliau (DfES) gyhoeddi 'Codi safonau a mynd i'r afael â llwyth gwaith: cytundeb cenedlaethol' ym mis Ionawr 2003. Fel rhan o'r cytundeb hwn, o fis Medi 2005, mae pob athro'n cael o leiaf 10% o amser wedi'i warantu yn ystod y diwrnod ysgol i gynllunio, paratoi ac asesu
Partneriaeth Pobl Ifanc	Maent yn cyflwyno gwasanaethau cymorth ieuenctid i bobl ifanc yng Nghymru. Rhaid i'r partneriaethau ofalu bod gwasanaethau cymorth ieuenctid yn cael eu darparu ar draws ardal awdurdod lleol, a rhaid iddynt ymgynghori â phobl ifanc ynglŷn â'r gwasanaethau y mae eu hangen arnynt. Mae'r partneriaethau'n cael eu cydlynu gan yr awdurdod lleol
Partneriaethau Cryfach i Wella Canlyniadau	Arweiniad statudol yw Partneriaethau Cryfach i Wella Canlyniadau o dan adrannau 25(8), 26(5), a 27(4) Deddf Plant 2004. Mae'r darpariaethau hyn yn rhoi dyletswydd i gydweithredu'n lleol ar awdurdodau lleol yng Nghymru ac ystod o bartneriaid, er mwyn gwella lles plant a phobl ifanc ym mhob ardal awdurdod lleol. Maent yn rhoi gofyniad ar awdurdodau lleol i benodi cyfarwyddwr arwain ac i ddynodi aelod arwain ar gyfer plant a phobl ifanc
Partneriaethau AGChY	Bydd partneriaeth AGChY yn cynnwys clwstwr o ysgolion, wedi'i seilio fel arfer ar un ysgol uwchradd a'i phrif ysgolion cynradd bwydo
PECS	Mae'r System Gyfathrebu Cyfnewid Lluniau (PECS) yn fath o gyfathrebu cryfhaol ac amgen. Yn nodweddiadol fe'i defnyddir fel cymorth cyfathrebu i blant ag awtistiaeth ac anghenion arbennig eraill
perchennog	Mae'r term 'perchennog', fel mae Deddf Addysg 1996 yn ei ddiffinio, yn golygu'r person neu'r bobl sy'n gyfrifol am reoli ysgol annibynnol. Gall gynnwys perchennog unigol, cyrff llywodraethol, ymddiriedolwyr neu gyfarwyddwyr. Mae dulliau rheoli a pherchenogaeth ysgolion annibynnol yn amrywio'n fawr iawn. Gall perchennog neu ymddiriedolaeth fod yn berchen ar ysgol, neu fe all corff llywodraethol benodi pennaeth dros yr ysgol. Mae cyfuniad o'r rhain gan rai ysgolion

PISA – Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr	Prawf bob tair blynedd ledled y byd o berfformiad addysgol plant ysgol 15 oed yw'r Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr (PISA), a'r Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd (OECD) sy'n cydlynu gweithredu'r prawf. Nod yr astudiaeth yw profi a chymharu perfformiad plant ysgol ar draws y byd, gyda golwg ar wella dulliau a chanlyniadau addysgol
plant sy'n derbyn gofal	Plant yw'r rhain y mae gan yr awdurdod lleol gyfrifoldeb rhiant cyfreithiol drostynt. Mae'r term yn cael ei ddefnyddio i ddisgrifio pob plentyn sydd wedi'i enwi mewn gorchymyn gofal, neu sy'n cael llety yn wirfoddol am dros 24 awr. 'Mewn gofal' yw'r hen enw arno
Pobl Ifanc Weithgar (PIW)	Campau'r Ddraig, y fenter Addysg Gorfforol a Chwaraeon mewn Ysgolion a'r fenter 5 x 60 sy'n gweithredu o dan y fenter 'Pobl Ifanc Weithgar'
Pobl wedi'u dadleoli	Mae unigolyn sydd wedi'i ddadleoli yn unigolyn sydd wedi gorfod symud i ran arall o'i wlad neu i wlad arall er mwyn bod yn ddiogel.
Porth leuencid	Mae Porth leuencid yn rhaglen sy'n cael ei chynnal gan gwmnïau gyrfa i gynorthwyo pobl ifanc wrth iddynt symud i mewn i'r farchnad swyddi, hyfforddiant neu addysg bellach
prawf	Asiantaeth gorfodi'r gyfraith yw'r gwasanaeth prawf, ac mae'n goruchwyllo troseddwr yn y gymuned
Prawf Bywyd yn y DU	Mae'n ofynnol i bawb sy'n dymuno ymgartrefu yn y DU a chael dinasyddiaeth Brydeinig sefyll y prawf hwn a'i basio
Prentisiaeth Fodern	Mae'r rhain yn rhoi hyfforddiant i ddysgwyr sy'n cael eu cyflogi hyd at Gymhwyster Galwedigaethol Cenedlaethol lefel 3 neu uwch. Mae angen i ddysgwyr hefyd gwblhau tystysgrifau medrau allweddol a thystysgrifau technegol
Prentisiaethau Modern Sylfaen	Mae dysgwyr sy'n cael eu cyflogi yn gallu cael hyfforddiant hyd at CGC lefel 2. Mae angen iddynt hefyd gwblhau tystysgrifau medrau allweddol a thystysgrifau technegol
Prif Contract	Sefydliad dan gontract gan yr Adran Gwaith a Phensiynau i ddarparu'n uniongyrchol gyfran sylweddol o ddarpariaeth, is-gontractio cyfran o ddarpariaeth, rheoli a monitro perfformiad ac ansawdd yr isgontractwyr a'u darpariaeth eu hunain
Prosiect Credu Canllaw Ar-lein	Nod prosiect Credu Canllaw Ar-lein yw dod ag addysg mewn cyfarpar cyfrifiadur a medrau TGCh i bobl ifanc yn gyffredinol. Gwneir hyn drwy wella rhaglenni a lleoliadau presennol lle mae pobl ifanc eisoes yn gweithio

Prosiect Cymorth Cenedlaethol ar gyfer SSIE	Prosiect a ariennir gan Sgiliau Sylfaenol Cymru gyda'r nod o gryfhau'r cymorth sydd ar gael i oedolion a phlant o gymunedau lleiafrifoedd ieithyddol mewn ymateb i'r astudiaeth gwmpasu SSIE/SIY, SIY ac SSIE yng Nghymru, a gomisiynwyd ym mis Hydref 2002
Prydau Ysgol am Ddim (FSM)	Defnyddir cyfran y disgyblion y mae hawl ganddynt gael prydau ysgol am ddim fel un o brif ddangosyddion lefelau anfantais economaidd-gymdeithasol
pwynt canran	Y gwahaniaeth rhwng dwy ganran yw pwynt canran. Er enghraifft, mae cynnydd o 30% i 33% yn gynydd o dri phwynt canran, nid cynnydd o 3%
Pynciau craidd	Mae pedwar pwnc craidd yn y Cwricwlwm Cenedlaethol. Y rhain yw Saesneg, Cymraeg (mamiaith), mathemateg a gwyddoniaeth
Pynciau nad ydynt yn bynciau craidd	Pynciau'r CC nad ydynt yn bynciau craidd yw Cymraeg (ail iaith), dylunio technoleg, technoleg gwybodaeth, hanes, daearyddiaeth, celf, cerddoriaeth ac addysg gorfforol

R	
RE2	<p>Mae ffurflen RE2 yn cynnwys gwybodaeth gryno am arholiadau, sy'n benodol i bob ysgol, a gasglwyd gan CBAC ar ran Llywodraeth Cynulliad Cymru. Trwy ychwanegu data gan bob un o'r prif fyrddau arholi yng Nghymru a Lloegr bob blwyddyn, mae cofnod cronus o gyflawniad pob disgybl yng Nghymru yn cael ei greu. Mae'r canlyniadau lefel disgyblion hyn wedyn yn cael eu cydgrynhoi i lefel ysgol i ddarparu'r wybodaeth ar y ffurflen atodedig</p>

Rh	
Rhaglen Arweinyddiaeth i Benaethiaid mewn Swydd	Rhaglen hyfforddi wedi'i chynllunio i wella medrau rheoli penaethiaid ysgolion
Rhaglen Cymorth Medrau Allweddol	Mae dwy raglen medrau allweddol, y KSSPC ar gyfer ysgolion a cholegau, a KSWBL ar gyfer dysgu yn y gwaith. Gyda'i gilydd, mae'r rhaglenni hyn yn darparu cymorth ar gyfer darpariaeth medrau allweddol ar draws Cymru
Rhaglenni achrededig	Mae rhaglenni achrededig yn helpu troseddwyr i addasu'r agweddau, y meddwl a'r ymddygiad sy'n cyfrannu at eu troseddu
Rhagori	Mae rhaglen Rhagori (Gwella Cyrhaeddiad a Safonau Unigol mewn Addysg yng Nghymru) yn targedu disgyblion dan anfantais, ac yn ceisio codi'u lefelau perfformiad. Mae cyllid yn cael ei dargedu at ysgolion lle mae 20% neu fwy o'r disgyblion hynny'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim (ac eithrio ysgolion â llai na 50 o ddisgyblion) ac i gael cymorth dysgu i blant sy'n derbyn gofal
rheolaeth strategol	Mae hyn yn cyfeirio at weledigaeth glir gan arweinwyr a rheolwyr ar gyfer rôl addysg, sy'n cael ei hadlewyrchu mewn blaengynlluniau clir
rheoli perfformiad	System o werthusiadau gorfodol i athrawon, a'u bwriad yw helpu ysgolion i wella drwy gynorthwyo a gwella gwaith athrawon
Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003	Amrediad o safonau y mae ysgolion annibynnol yn cael eu barnu yn eu herbyn. Mae'n rhaid i ysgolion fodloni'r safonau hyn cyn y gallant gael eu cofrestru, ac mae'n rhaid iddynt barhau i'w bodloni fel amod parhau yn ysgolion sydd wedi'u cofrestru. Mae'r safonau'n cael eu nodi yn Rheoliadau Addysg (Safonau Ysgolion Annibynnol) 2003. Mae saith o safonau, ac mae'r rhain wedi'u rhannu'n dros 100 o reoliadau
Rheolwr Troseddwyr	Swyddog yn y gwasanaeth prawf yw hwn, ac mae'n cydlynu ac yn rheoli rhaglenni a chymorth adsefydlu troseddwyr
Rhiant corfforaethol	Gelwir awdurdod lleol yn 'rhiant corfforaethol' os rhoddwyd cyfrifoldeb rhiant cyfreithiol iddo dros blentyn o ganlyniad i gael ei enwi mewn gorchymyn gofal

RhUD	Mae Rhif Unigryw'r Disgybl yn ddynodwr i'w ddefnyddio yn y cyd-destun addysgol yn ystod gyrfa plentyn yn yr ysgol yn unig, ac mae'n destun cyfyngiadau Diogelu Data
Rhwydwaith 14-19	Grŵp strategol o ddarparwyr addysg a hyfforddiant mewn ardal leol, a sefydlwyd fel rhan o 'Llwybrau Dysgu 14-19' (gweler uchod)
Rhwydwaith Datblygu ac Achredu Cynlluniau Dyfarnu	Caiff cymwysterau a dyfarniadau'r rhwydwaith hwn eu cymeradwyo gan yr Adran Addysg a Sgiliau a'u hariannu gan yr Adran Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau. I gyflawni'r cymwysterau a'r dyfarniadau, rhaid i ddysgwyr gwblhau tasgau a gynlluniwyd i ddatblygu'r medrau personol ac ymarferol y mae eu hangen arnynt i gadw swydd
Rhwydwaith y Coleg Agored	Mae hwn yn achredu unedau a chymwysterau sydd ar gyfer oedolion yn bennaf, ond sydd ar gael ar gyfer pobl ifanc yn ogystal
Rhwydweithiau Dysgu 14-19	Grŵp strategol o ddarparwyr addysg a hyfforddiant mewn ardal leol, a sefydlwyd fel rhan o 'Y Wlad sy'n Dysgu: Llwybrau Dysgu 14-19'
rhwydweithiau dysgu oedolion	Rhwydweithiau lleol sy'n cydlynu dysgu i oedolion
ROTL	Rhyddhau ar Drwydded Dros Dro. Mae nifer a ddewisir yn arbennig o droseddwyr yn gallu gadael y carchar yn ystod y dydd i fynychu coleg neu waith, neu i fynd i gyfweliadau

S	
Saesneg fel iaith ychwanegol (SIY)	Mae hwn yn cyfeirio at ddisgyblion nad yw'r Saesneg yn famiaith iddynt
Saesneg i siaradwyr ieithoedd eraill (SSIE)	Cyrsiau ar gyfer oedolion nad yw'r Saesneg yn famiaith iddynt. Maent yn dilyn y cyrsiau hyn i wella'u medrau iaith Saesneg
Safon UG (Safon uwch gyfrannol)	Arholiad sy'n cael ei sefyll rhwng TGAU a Safon Uwch
Safon Uwch (Lefel A)	Tystysgrif Addysg Gyffredinol ar Safon Uwch
Safonau Cenedlaethol ar gyfer Penaethiaid	Mae'r Safonau Cenedlaethol ar gyfer Penaethiaid Ysgolion yng Nghymru yn fframwaith sy'n nodi'r wybodaeth a'r medrau penodol, y priodweddau personol, y gwerthoedd a'r nodweddion proffesiynol sydd eu hangen ar benaethiaid i gyflawni'u rôl
Safonau cofrestru	Yr un fath â safonau ysgolion annibynnol
SCOPE	Sefydliad anabledd yn y DU yw Scope, ac mae ei ffocws ar bobl â pharlys yr ymennydd
sefydliad troseddwyr ifanc	Man lle mae pobl ifanc rhwng 15 a 21 oed, sydd wedi torri'r gyfraith, yn treulio'u dedfryd ar ôl cael eu dyfarnu'n euog mewn llys. Y Gwasanaeth Carchardai sy'n cynnal y cyfleusterau hyn
Seicolegwyr addysgol	Gweithwyr proffesiynol sy'n helpu plant a phobl ifanc sy'n cael problemau mewn lleoliad addysgol i wella'u dysgu
Sgiliau Bywyd	Mae hwn yn derm cyffredinol a ddefnyddir i gyfeirio at y cwricwlwm SSIE, llythrennedd a rhifedd yn Lloegr, gan gynnwys cymwysterau. Defnyddir y term yng Nghymru erbyn hyn, ac mae'n ymwneud yn benodol â'r gyfres o gymwysterau SSIE sy'n cael eu cynnig gan ddarparwyr yng Nghymru
Sgiliau Dyfodol Cymru	Sgiliau Dyfodol Cymru yw'r teitl a roddwyd i raglen ymchwil sy'n edrych ar y medrau sydd eu hangen ar y gweithlu yng Nghymru. Mae'r prosiect yn nodi'r medrau cyfredol sydd eu hangen, ac mae hefyd yn nodi'r anghenion medrau tebygol yn y dyfodol
Sgiliau sy'n Gweithio i Gymru	Mae Sgiliau sy'n Gweithio i Gymru yn strategaeth medrau a chyflogaeth sy'n dod ag ymateb o Gymru ynghyd i Adolygiad Leitch o Sgiliau yn y DU, ac ymateb

	rhagarweiniol i'r Adolygiad annibynnol o Genhadaeth a Diben Addysg Bellach yng nghyd-destun Y Wlad sy'n Dysgu: Gweledigaeth ar Waith, dan gadeiryddiaeth Syr Adrian Webb
Sgiliau Sylfaenol Cymru	Mae ganddo'r prif gyfrifoldeb i weithredu 'Geiriau'n Galw: Rhifau'n Cyfri', sef Strategaeth Sgiliau Sylfaenol Cymru, o fewn Llywodraeth Cynulliad Cymru
SIMS	System Gwybodaeth Reoli sydd wedi'i chynllunio'n benodol ar gyfer ysgolion i reoli gwybodaeth sydd ei hangen i wneud y penderfyniadau iawn ynghylch dysgu disgyblion
SPAEM	Swyddfa Prif Arolygydd Ei Mawrhydi yng Nghymru. Bu'r arolygiaeth addysg yng Nghymru yn gweithio o dan yr enw hwn o 1992 tan i'r enw gael ei newid i Estyn ym 1999
Statws preswyl	Er mwyn i ddysgwyr fodloni gofynion preswyl, mae'r meini prawf canlynol yn gymwys: <ul style="list-style-type: none"> • mae'r dysgwyr yn ddinesydd mewn Ardal Economaidd Ewropeaidd neu'n ddinesydd yn y Swistir, neu • mae'r dysgwyr yn geisiwr lloches; neu • mae statws ffoadur gan y dysgwyr; neu • mae'r dysgwyr wedi 'ymgartrefu' yn y DU ac mae ei basbort yn dangos ei fod yn byw yn y DU heb unrhyw reolaeth fewnfudo. Mae'n rhaid iddo ddangos hefyd ei fod yn byw 'fel arfer' yn y DU/Ardal Economaidd Ewropeaidd am dair blynedd cyn bod y cwrs SSIE yn dechrau, ac nad ar gyfer addysg yw ei brif ddiben dros fyw yn DU
STI	Sefydliad Troseddwy'r Ifanc; man lle mae pobl ifanc rhwng 15 a 21 oed sydd wedi torri'r gyfraith, yn treulio'u dedfryd ar ôl cael eu dyfarnu'n euog mewn llys
Strategaeth ar gyfer Pobl Hŷn	Mae hon yn darparu sail strwythuredig i Lywodraeth Cynulliad Cymru a chyrrff cyhoeddus eraill yng Nghymru i ddatblygu polisïau a chynlluniau yn y dyfodol, sy'n adlewyrchu'n well anghenion pobl hŷn ac sy'n cydnabod natur newidiol cymdeithas ac amgylchiadau cymdeithasol
Strategaeth Genedlaethol ar gyfer y Gwasanaeth Ieuencid yng Nghymru	Strategaeth Cymru ar gyfer gwasanaethau ieuencid. Mae'n barhad o'r polisïau a'r pryderon a amlinellir yn 'Ymestyn Hawliau'

<p>Strategaeth Gofal Plant Cymru</p>	<p>Mae'r strategaeth newydd yn ganlyniad yr argymhellion a wnaed mewn adroddiad gan y Gweithgor Gofal Plant. Mae'n datgan y gall gofal plant ddod o'r wladwriaeth, darpariaeth breifat neu ymrwymiad gwirfoddol, ac mae'n awgrymu y dylai'r tri maes hwn weithio i gefnogi'i gilydd. Tri phrif nod y strategaeth yw:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod gofal plant yn diwallu anghenion datblygiadol plant yng Nghymru; • sicrhau bod pobl yn gallu fforddio gofal plant a bod darpariaeth helaeth ohono ar gael; a • darparu gofal plant er mwyn i rieni allu sicrhau cydbwysedd rhwng gwaith, y teulu ac ymrwymadau eraill
<p>Strategaeth Gymunedol</p>	<p>Cynllun yw hwn sy'n nodi sut y gall cyngor wella lles economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol y bobl yn ei ardal. Mae'n nodi nifer o faterion a chynigion ar gyfer mynd i'r afael â hwy</p>
<p>Strategaeth Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles</p>	<p>O fis Ebrill 2003, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi dweud wrth awdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol i weithio gyda'i gilydd i ddatblygu a chyflwyno Strategaeth Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles ar gyfer eu hardal leol</p>
<p>Strategaeth Trosedd ac Anhrefn</p>	<p>Roedd Deddf Trosedd ac Anhrefn 1998 yn rhoi cyfrifoldebau ar awdurdodau lleol, yr heddlu, awdurdodau heddlu, awdurdodau iechyd a phwyllgorau prawf i gydweithredu wrth ddatblygu strategaeth ar gyfer mynd i'r afael â throseddu ac anhrefn yn eu hardal, a'i rhoi ar waith.</p>
<p>SWLA</p>	<p>System Wybodaeth Lefel A</p>
<p>Swyddfa Archwilio Cymru</p>	<p>O dan gyfarwyddyd Archwilydd Cyffredinol Cymru, mae Swyddfa Archwilio Cymru yn darparu gwasanaeth archwilio ac arolygu cynhwysfawr i Gymru ar draws amrediad eang o wasanaethau cyhoeddus</p>
<p>Swyddog Lles Addysg</p>	<p>Mae swyddogion Lles Addysg yn gweithio gydag ysgolion, disgyblion a theuluoedd i ddelio â materion presenoldeb gwael</p>
<p>Symud y Dosbarth!</p>	<p>Mae Symud y Dosbarth![®] yn rhaglen o ymarferion ymlacio ar gyfer plant ysgol gynradd. Nod y rhaglen yw annog plant i gymryd rhan mewn ymarferion corfforol, a'r amcanion yw cynyddu cymhelliant, gwella canolbwyntio, codi ymwybyddiaeth gorfforol, annog datblygiad synhwyraidd-weithredol, a hyrwyddo hunanofal ac atal anafiadau</p>

<p>System Cyfiawnder Ieuentid</p>	<p>Mae tair prif ran i'r System Cyfiawnder Ieuentid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Timau Troseddau Ieuentid (TTIau) sy'n cynnwys swyddogion yr heddlu, y gwasanaeth prawf, gwasanaethau cymdeithasol a phobl o sefydliadau eraill. Eu gwaith yw delio â throseddwyr ifanc yn y gymuned, a'u helpu i'w hatal rhag cyflawni troseddau. • Mae Llysoedd Ieuentid yn delio â'r holl bobl ifanc sydd wedi'u cyhuddo o drosedd. Weithiau mewn achosion difrifol iawn, gall llys ieuentid benderfynu anfon unigolyn ifanc i sefyll ei brawf yn Llys y Goron, sef yr un math o lys sy'n delio â throseddau difrifol a gyflawnir gan oedolion. • Y ddalfa. Mewn rhai sefyllfaoedd gall llys roi dedfryd o garchar i unigolyn ifanc. Mae hyn yn golygu ei fod yn colli'i ryddid ac yn cael ei gadw mewn llety diogel.
<p>System Integredig ar gyfer Plant</p>	<p>Mae'r System Integredig ar gyfer Plant yn darparu'r sail ar gyfer datblygu system electronig i gofnodi ymyriadau gwasanaethau cymdeithasol a'u hasiantaethau partner gyda phlant</p>

T	
Targedau 'SMART'	Acronym yw hwn a ddefnyddir i ddisgrifio prosesau cynllunio da. Cynlluniau SMART yw cynlluniau â thargedau clir, sy'n dargedau penodol, mesuradwy, cyraeddadwy, ag adnoddau, ac wedi'u cyfyngu gan amser
TGCh	Technoleg gwybodaeth a chyfathrebu
tîm troseddau ieuenctid	Nod timau troseddau ieuenctid yw atal pobl ifanc rhag torri'r gyfraith neu eu helpu i beidio â gwneud hynny eto. Mae gweithwyr proffesiynol lleol yn gweithio gyda'i gilydd mewn timau ac yn rhoi'r gwasanaethau angenrheidiol i bobl ifanc i'w helpu i oresgyn eu hanawsterau. Mae gweithwyr timau troseddau ieuenctid yn gweld pobl ifanc yn rheolaidd. Maent yn helpu pobl ifanc i ddod i ddeall teimladau eu dioddefwyr, ac i feddwl beth a'u harweiniodd at droseddu. Mae gweithwyr timau yn datblygu rhaglen o gymorth hefyd, sy'n cynnwys cyngor ar gyffuriau ac alcohol, a chymorth gydag addysg, iechyd a chartrefi. Hefyd, mae pobl ifanc yn cael help i reoli eu dicter
Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru	Mae hwn yn dribiwnlys annibynnol a sefydlwyd i wrando a phenderfynu ar apeliadau rhieni yn erbyn penderfyniadau awdurdodau addysg lleol ynghylch darpariaeth ar gyfer plant ag anghenion addysgol arbennig a gwahaniaethu ar sail anabledd mewn ysgolion
Troseddwyr	Defnyddir y term 'troseddwyr' i gyfeirio at y rhai 18 oed a hŷn, p'un a ydynt yn cael eu cadw yn y ddalfa, yn treulio rhan o'u dedfryd yn y gymuned neu tra'u bod dan oruchwyliaeth yn y gymuned. Nid yw'r rheiny sy'n cael eu cadw ar remand yn droseddwyr
troseddwyr ifanc	Pobl ifanc dan 17 oed sydd wedi torri'r gyfraith
Trothwy	Cafodd dangosyddion yn dangos cywertheddoedd trothwy eu cyhoeddi (fel dangosyddion dros dro) am y tro cyntaf yn 2007, a'r rhain bellach yw'r dangosyddion perfformiad pennawd mewn ysgolion uwchradd. Mae trothwyau yn cynrychioli nifer, neu 'faint', cymwysterau ar lefel benodol ar y Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol (FfCC). Mae tri throthwy wedi'u sefydlu: <ul style="list-style-type: none"> • Lefel 1 – nifer o gymwysterau ar Lefel 1 cywerth â phum TGAU gradd D-G; • Lefel 2 – nifer o gymwysterau ar Lefel 2 cywerth â phum TGAU gradd A*-C; a • Lefel 3 – nifer o gymwysterau ar Level 3 cywerth â dwy dystysgrif safon uwch gradd A-E.

<p>Tystysgrif a Diploma Hyfforddi a Mentora</p>	<p>Mae'r Dystysgrif lefel 3 mewn Hyfforddi a Mentora wedi'i chynllunio ar gyfer arbenigwyr medrau allweddol gydag o leiaf un flwyddyn o brofiad llwyddiannus yn cyflwyno ac yn asesu un neu fwy o fedrau allweddol. Mae ffocws y cymhwyster ar ddefnyddio hyfforddiant fel cyfrwng gwella, gan helpu arbenigwyr medrau allweddol i drosglwyddo'u profiad a'u harbenigedd i eraill</p> <p>Mae'r Diploma lefel 5 mewn Hyfforddi a Mentora wedi'i gynllunio ar gyfer cydlynwyr a rheolwyr medrau allweddol profiadol i gynorthwyo twf a datblygiad medrau allweddol yn weithredol o fewn eu sefydliad</p>
<p>Tystysgrif Datblygiad Proffesiynol mewn Medrau Allweddol</p>	<p>Mae'r cymhwyster lefel 5 hwn yn datblygu ymwybyddiaeth feirniadol o'r safonau medrau allweddol cenedlaethol ar gyfer addysgu, dysgu ac asesu medrau allweddol. Mae'r dystysgrif wedi'i haddasu i'w defnyddio yng Nghymru, ac mae'n cynnwys uned benodol mewn Medrau Allweddol a Bagloriaeth Cymru</p>
<p>Tystysgrif dechnegol</p>	<p>Papur ysgrifenedig yw tystysgrif dechnegol sy'n canolbwyntio ar y wybodaeth a'r ddealltwriaeth sydd eu hangen i gwblhau'r fframwaith cymhwyster ar gyfer prentisiaeth sylfaen neu brentisiaeth fodern</p>
<p>Tystysgrif Gyffredinol Addysg Uwch (TGAU)</p>	<p>Mae'r mwyafrif o bobl ifanc 16 oed yn ennill y cymhwyster hwn</p>

Th	
therapyddion	Mae'r term hwn yn cynnwys pobl fel therapyddion lleferydd ac iaith, ffisiotherapyddion, therapyddion galwedigaethol a seicolegwyr sy'n asesu, ac yn darparu cymorth ar gyfer, plant a phobl ifanc ag anghenion addysgol arbennig

U	
Undeb Credyd	Mae Undebau Credyd yn cynnig gwasanaethau ariannol i'r gymuned, gan gynnwys benthyciadau, cynilion, cyfrif cyfredol, cyfrifol ac yswiriant
uned cyfeirio disgyblion (UCD)	Mae'r rhain wedi'u sefydlu ac yn cael eu cynnal gan yr awdurdod lleol ar gyfer disgyblion o oed ysgol gorfodol. Mae disgyblion fel arfer yn mynd i unedau cyfeirio disgyblion am eu bod wedi'u gwahardd o'r ysgol neu am eu bod yn absennol dro ar ôl tro o'r ysgol. Fel arall, efallai na fyddai'r disgyblion yn cael addysg addas
UNICEF	Cronfa Plant y Cenhedloedd Unedig

W	
Wake and shake	Cyfres o ymarferion i gerddoriaeth
WNHSS	Mae Cynlluniau Ysgolion Iach - Rhwydwaith Cymru (WNHSS) yn annog datblygu cynlluniau ysgolion iach yn lleol o fewn fframwaith cenedlaethol. Mae pob awdurdod lleol yn gweithio mewn partneriaeth â staff lleol o'r Gwasanaeth Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol i gynorthwyo ysgolion i ddatblygu camau gweithredu i fynd i'r afael â materion iechyd

Y	
Y Cwricwlwm Cymreig	Mae hwn yn rhan o'r Cwricwlwm Cenedlaethol. Mae'n helpu disgyblion i ddatblygu a defnyddio'u gwybodaeth am nodweddion diwylliannol, economaidd, amgylcheddol, hanesyddol ac ieithyddol Cymru, a dod i'w deall
Y Cyfnod Sylfaen	<p>Menter gan Lywodraeth Cynulliad Cymru sy'n ymwneud â'r blynyddoedd cynnar a chyfnod allweddol 1 (plant rhwng tair a saith oed). O fis Medi 2004, mae 42 o leoliadau'n rhoi hyn ar brawf. Nod y fenter yw darparu cwricwlwm eang, cytbwys ac amrywiol mewn saith maes dysgu er mwyn diwallu anghenion datblygu gwahanol plant ifanc. Y saith maes dysgu yw:</p> <ul style="list-style-type: none"> • datblygiad personol a chymdeithasol a lles; • iaith, llythrennedd a chyfathrebu; • datblygiad mathemategol; • dealltwriaeth ddwyieithog ac amlddiwylliannol; • gwybodaeth am y byd a dealltwriaeth ohono; • datblygiad corfforol; a • datblygiad creadigol <p>O fis Medi 2004, dechreuodd 42 o leoliadau roi hyn ar brawf. Mae'r Cyfnod Sylfaen yn cael ei gyflwyno'n raddol ar gyfer yr holl ysgolion a gynhelir yng Nghymru ym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mis Medi 2008 ar gyfer plant 3 i 4 oed; • Mis Medi 2009 ar gyfer plant 4 i 5 oed; • Mis Medi 2010 ar gyfer plant 5 i 6 oed; a • Mis Medi 2011 ar gyfer plant 6 i 7 oed. <p>Bydd gofyn i'r holl leoliadau na chynhelir weithredu'r Fframwaith o fis Medi 2008</p>
y ddalffa	Carchar lle mae troseddwy'r yn treulio cyfnodau dedfryd. Gall fod yn garchar y sector cyhoeddus neu'r sector preifat
Y Ddraig Ffyncci	Y Cynulliad i Blant a Phobl Ifanc yng Nghymru. Ei nod yw rhoi'r cyfle i'r rhai 0 i 25 i roi eu barn ar faterion sy'n effeithio arnynt. Prif dasgau'r Ddraig Ffyncci yw gwneud yn siwr bod barnau plant a phobl ifanc yn cael eu clywed, yn enwedig gan Lywodraeth Cynulliad Cymru, ac i gefnogi'u cyfranogiad yn y broses benderfynu ar lefel genedlaethol
Y fenter Addysg Gorfforol a Chwaraeon Ysgolion	Cafodd y fenter Addysg Gorfforol a Chwaraeon Ysgol (AGChY) ei chyflwyno gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn 2001. Ers i'r fenter ddechrau yn 2001, mae Cyngor Chwaraeon Cymru wedi cynorthwyo pob un o'r

	awdurdodau lleol i sefydlu 161 o bartneriaethau AGChY ar draws Cymru. Mae'n cynllunio i gyflwyno'r fenter yn raddol i bob ysgol yng Nghymru erbyn 2009 gydag awdurdodau lleol a chydlynwyr AGChY
Y Gronfa Buddsoddi ar y Cyd	Menter gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i hyrwyddo cydweithio, gwelliannau yn y seilwaith dysgu, ansawdd y profiad dysgu ac ansawdd yr amgylchedd dysgu
Y Rhaglen Anelu at Ragoriaeth	Menter gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i wella trefniadau trosglwyddo a lefelau cynnydd disgyblion pan fyddant yn symud o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd
Y Swyddfa Cofnodion Troseddol	Yn rhan o'r Swyddfa Gartref, sefydlwyd yr asiantaeth hon i helpu sefydliadau i wneud penderfyniadau recriwtio mwy diogel. Mae'n darparu mynediad i wybodaeth am gofnodion troseddol
Y trydydd sector	Mae'r trydydd sector yn cynnwys sefydliadau anllywodraethol sy'n cael eu gyrru gan werth, sydd, yn bennaf, yn ail-fuddsoddi'r arian sydd ganddynt dros ben i ddatblygu amcanion cymdeithasol, amgylcheddol neu ddiwylliannol. Mae'n cynnwys mudiadau gwirfoddol a chymunedol, elusennau, mentrau cymdeithasol, cwmnïau cydweithredol a chydfuddiannol. Cynhwysir cymdeithasau tai yn y trydydd sector hefyd
Y Wlad sy'n Dysgu: Gweledigaeth ar Waith	Dogfen gan Lywodraeth Cynulliad Cymru sy'n amlinellu'r weledigaeth ar gyfer addysg
YELLIS	System Wybodaeth Blwyddyn 11
Ymarfer corff yn gysylltiedig ag iechyd	Mae ymarfer corff yn gysylltiedig ag iechyd yn cyfeirio at y wybodaeth, y ddealltwriaeth, y medrau a'r agweddau yr ystyrir eu bod yn hanfodol er mwyn hybu ffordd weithgar o fyw. Yng Nghwricwlwm Cymru 2008, mae rhaglenni ymarfer corff yn gysylltiedig ag iechyd wedi'u disodli gan weithgareddau iechyd, ffitrwydd a lles ar draws yr holl gyfnodau allweddol er mwyn adlewyrchu pwyslais integredig, ehangach ac ymarferol ym mhob rhaglen astudiaeth. Mae gweithgareddau iechyd, ffitrwydd a lles yn ffurfiau anghystadleuol o ymarfer corff, fel jogio, gwaith cylchol, sgipio, nofio ac yoga a ddewisir am yr hyn maent yn ei gyfrannu at iechyd cyffredinol, nodau ffitrwydd a theimladau
ymarferydd	Mae'r term hwn yn cynnwys staff addysgu a staff nad ydynt yn addysgu

Ymestyn Hawliau	Polisi canolog Llywodraeth Cynulliad Cymru, a gyhoeddwyd yn 2001. Mae'n defnyddio hawliau'n sylfaen i ddull o gynnig cymorth a gwasanaethau i bobl ifanc rhwng 11 a 25 oed. Mae 10 o hawliau, sy'n cynnwys addysg, hyfforddiant a phrofiad gwaith
ymgyngorydd annibynnol	Arbenigwr sy'n cynghori ac yn cynorthwyo corff llywodraethol yr ysgol pan fydd yn adolygu perfformiad y pennaeth
Ymgynghorydd cyswllt	Aelod o dîm addysg yr AALI sydd â chyfrifoldeb arwain am gysylltu ag ysgolion penodedig
Ymyriadau	Cwrs gweithredu penodol a gynllunnir gan weithiwr proffesiynol a/neu wasanaeth penodol, gyda'r nod o leihau aildroseddu, er enghraifft, cwrs ymddygiad troseddol neu gwrs cyffuriau ac alcohol
Yn y Parth	Pecyn ar gyfer yr iard chwarae a lanswyd gan Gyngor Chwaraeon Cymru. Mae'r prosiect yn darparu hyfforddiant i oruchwylywyr iard chwarae i helpu plant ddod yn fwy gweithgar
Yr Adran Gwaith a Phensiynau	Mae'n disodli'r Ganolfan Byd Gwaith. Hwn yw sefydliad y llywodraeth sy'n delio â phobl ddi-waith ac sy'n eu helpu i ddod o hyd i waith
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau (APADGOS)	Mae APADGOS yn rhan o Lywodraeth Cynulliad Cymru
ysgol annibynnol	Ysgol yw hon nad yw'n cael ei chynnal gan awdurdod lleol. O dan adran 172 Deddf Addysg 2002, mae'n cynnwys unrhyw ysgol sy'n darparu addysg amser llawn i bump neu fwy o ddisgyblion o oed ysgol gorfodol ac o leiaf un disgybl â datganiad anghenion addysgol arbennig neu ddisgybl sy'n 'derbyn gofal' (gweler 'Plant sy'n derbyn gofal' uchod yn yr eirfa hon)
Ysgol Goedwig	Mae gweithgareddau'r Ysgol Goedwig yn defnyddio coed, pren ac amgylchedd y goedwig i alluogi plant a phobl ifanc i ddatblygu medrau, hyder a hunan-barch. Mae llawer o'r gweithgareddau'n heriol yn gorfforol
Ysgol Gymraeg	Ysgol sy'n addysg dros hanner y pynciau yn Gymraeg yw ysgol Gymraeg

Ysgol iach	Ysgol iach yw ysgol sy'n dilyn Cynllun Bwyd a Ffitrwydd a Chynllun Gweithredu Blas am Oes Llywodraeth Cynulliad Cymru dros bum mlynedd. Mae'r cynlluniau hyn yn amlinellu camau i wella maeth a gweithgarwch corfforol ymhlith plant a phobl ifanc, ac i helpu hybu byw'n iach yn yr ysgol
ysgolion a gynhelir	Ysgolion yw'r rhain y mae gan awdurdod addysg lleol ddyletswydd i'w cynnal, ac maent yn cynnwys: <ul style="list-style-type: none"> • unrhyw ysgol sirol neu wirfoddol; • ysgolion cymunedol ac ysgolion arbennig cymunedol; • ysgolion sefydledig ac ysgolion arbennig sefydledig; ac • unrhyw ysgol arbennig a gynhelir nad yw wedi'i sefydlu fel ysbyty
ysgolion bro	Mae ysgolion bro yn darparu amrediad o wasanaethau a gweithgareddau, tu hwnt i'r diwrnod ysgol yn aml, i helpu i ddiwallu anghenion eu disgyblion, eu teuluoedd a'r gymuned ehangach
Ystâd ddiogel	Cyfleusterau sy'n cael eu cynnal gan Wasanaeth Carchardai EM, gan gynnwys carchardai a sefydliad troseddau ieuencid

Rhif	
5x60	Mae'r rhaglen 5x60 yn cael ei rheoli gan Gyngor Chwaraeon Cymru a'i hariannu gan Lywodraeth Cynulliad Cymru. Ei nod yw annog disgyblion ysgol uwchradd i fod yn fwy gweithgar. Rhoddwyd y rhaglen ar brawf mewn wyth ysgol yn 2006